

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra církevního práva

Diplomová práce

2011

Jana Šaratová

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra církevního práva

Křesťanská výchova

Jana Šaratová

Příprava na uzavření manželství

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Monika Menke, Th.D.

2011

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....
Podpis autora práce

Děkuji paní Mgr. Monice Menke, Th.D. za odborné vedení diplomové práce, vstřícnost, podněty, rady a podporu během její přípravy a vypracování, děkuji svému manželovi a dcerám za trpělivost a podporu.

Obsah

ÚVOD	5
I. OBECNÁ ČÁST	8
1. CHÁPÁNÍ MANŽELSTVÍ V KATOLICKÉ CÍRKVI.....	8
1.1. Definice manželství a jeho podstatné vlastnosti	9
1.2. Vznik manželství a jeho smluvní povaha	9
1.3. Cíle manželství.....	10
2. PASTORAČNÍ PÉČE O MANŽELSTVÍ.....	13
2.1. Etapy pastorace manželství obecně	13
2.2. Odpovědnost za pastoraaci v této oblasti.....	15
II. SPECIÁLNÍ ČÁST	17
3. PŘÍPRAVA NA UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ	17
3.1 Vzdálená příprava	20
3.2 Bližší příprava.....	24
3.3 Nejbližší příprava.....	27
3.3.1 Zasnoubení.....	29
3.3.2 Právní příprava.....	30
3.3.3 Příprava svatebního obřadu.....	47
4. KONKRÉTNÍ MOŽNOSTI ZAPOJENÍ OSOB DO PŘÍPRAVY NA MANŽELSTVÍ.....	55
4.1 Posvátní služebníci.....	56
4.2 Laici	59
4.2.1 Rodina a příbuzní.....	59
4.2.2 Farnost a jednotlivá společenství	66
4.2.3 Kurzy vedené odborníky.....	70
ZÁVĚR	73
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	75
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	80
SEZNAM PŘÍLOH	81

Úvod

Cílem této práce je zdůraznit význam pojetí přípravy na manželství jako postupného a dlouhodobého procesu, který začíná před narozením a končí v dospělosti uzavřením manželství. Takto pojímaná příprava na manželství není soukromou záležitostí konkrétních snoubenců těsně před uzavřením manželství, jak bývá zpravidla chápána, ale jsou do ní zapojeni všichni, kteří mají vliv na výchovu a na formování jejich pohledu na manželství a rodinu. Protože se jedná o zapojení řady osob, je potřebné vést všechny zúčastněné k vědomí síly vlastního vlivu i odpovědnosti za budoucí manželství a rodiny.

Důvodem výběru tohoto tématu je stále vzrůstající závažnost problému, jehož častými svědky v současné době jsme. Manželství a z něho vyrůstající rodiny, které mají být základní buňkou společnosti, v níž se člověk učí bezpodmínečné lásce a z níž vyrůstá dobro celé společnosti, jsou nestabilní, rozpadají se nebo ani nevznikají. Stávající stav považuje stále více lidí za normální a mnozí v něm vidí známku pokroku, existuje dokonce sílící tendence přizpůsobovat tomuto stavu právní normy, v občanské společnosti jsou patrné zesilující snahy fakticky nesezdaných párů, zvláště těch homosexuálních, nárokovat si státem zaručovaná práva a postavit se na roveň tradičně chápaného manželství a rodiny. Výsledkem je zákonná možnost uzavřít registrované partnerství a z toho plynoucí další požadavky, k nimž náleží možnost homosexuálních párů adoptovat děti, případně mít přístup k asistované reprodukci. Na obhajobu těchto požadavků argumentují dotčení tím, že mohou být lepšími rodiči a vychovateli, zvláště přihlédnou-li k faktu, že více než polovina uzavřených manželství u nás se rozpadá. I přes veškeré rozumné mravně nezávadné protiargumenty, se chápání manželství v celé občanské společnosti stále více vzdaluje pohledu katolické církve na manželství.

Příprava na život v celoživotním manželství ve většině případů nepředstavuje ani dílčí cíl dnešní výchovy dětí a mládeže. Často chybí kladné vzory ve vlastních rodinách, celé rodiny včetně malých dětí jsou silně ovlivňovány médii, všudypřítomnou reklamou a nezdravými tendencemi ve společnosti. Dětem bývají od časných let i ve školách vnucovány předčasné a nevhodné informace o sexu bez spojitosti s manželstvím nebo výchovou k němu. Mnozí věřící rodiče tuto situaci podceňují, protože

si neuvědomují možné důsledky pro vývoj dětí a jejich budoucnost. Sami věřící často považují nevhodné uspořádání vlastních rodinných poměrů za čistě osobní záležitost a neuvědomují si výmluvnost a závažnost vlastního nevhodného příkladu pro druhé, jiní si myslí, že samotné uzavření manželství je požehnáním pro cokoli a tuto otázku považují pro sebe za uzavřenou. Mnozí si stále pod pojmem příprava na manželství představí ono minimum šesti setkání s knězem nebo kurz, na který bezprostředně navazuje uzavření sňatku s již vybraným partnerem.

V této situaci je velmi důležité věnovat se problematice přípravy na manželství v celé její komplexnosti, aby si zvláště věřící, kteří mají být solí země, začali tuto celistvistost uvědomovat a věnovali patřičnou pozornost výchově, jejíž součástí příprava na manželství je. Pro aktuálnost tohoto tématu hovoří i to, že od října roku 2010 jsou v platnosti Směrnice pro přípravu na svátost manželství v ČR vydané Českou biskupskou konferencí, jejímž cílem je přípravu na svátost manželství zefektivnit podle požadavků Apoštolské adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě z 22. listopadu 1981 *Familiaris consortio* Jana Pavla II. a dokumentu Papežské rady pro rodinu *Preparazione al sacramento del matrimonio* z 13. května 1996.

K dlouhodobému a komplexnímu chápání přípravy na manželství má přispět i tato diplomová práce, která ji takto pojímá. Popisuje chápání a cíle manželství v katolické církvi, podrobně rozebírá jednotlivé etapy přípravy na manželství a jejich náplň a zasazuje problematiku do právního rámce zohledněním požadavků kanonického i sekulárního práva. Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol, z nichž první dvě tvoří stručnou obecnou část a následující dvě obsáhlejší část speciální. V první kapitole je nastíněno chápání manželství z hlediska katolické církve opírající se zejména o dokumenty II. vatikánského koncilu, *Familiaris consortio* a Kodex kanonického práva. Manželství je definováno z hlediska jeho cílů, podstatných vlastností a vzniku. Obsahem druhé kapitoly je nastínění pastorační péče o manželství, náplň jednotlivých etap přípravy na manželství a odpovědnost v oblasti pastorační péče rodin. Obsahem třetí kapitoly je hlubší pohled do obsahu jednotlivých etap přípravy na uzavření manželství, pozornost je věnována také významu zasnoubení, obsahu právní přípravy na manželství a přípravě svatebního obřadu. Čtvrtá kapitola mapuje široké možnosti zapojení mnoha osob do přípravy na manželství, které otevírají církevní dokumenty a současně je nastíněna současná situace v místních podmínkách. Zvláštní

pozornost je věnována laikům, rodině, příbuzným, farnostem, jednotlivým společenstvím i odborníkům, kteří působí v oblastech, které se k přípravě na manželství vztahují.

V této diplomové práci jsem se snažila analyzovat poznatky ze shromážděných pramenů a literatury a následně je shrnout s ohledem na současnou místní situaci.

I. Obecná část

1. Chápání manželství v katolické církvi

Katolická církev si manželství velmi váží, neboť chápe, že spolu s rodinou, která z manželství vyrůstá, mají své pevné místo v Božím plánu. Bůh stvořil člověka ke svému obrazu jako muže a ženu, aby se člověk mohl učit vztahu k Bohu skrze vztah k druhému člověku. „Celý křesťanský život nese znamení manželské lásky Krista a církve. Již křest, který uvádí do Božího lidu, je svatebním tajemstvím: je takřka svatební lázní před svatební hostinou, eucharistií. Křesťanské manželství se tak stává účinným znamením, svátostí smlouvy mezi Kristem a církví. Protože manželství mezi pokřtěnými vyjadřuje a udílí milost, je pravou svátostí nové smlouvy.“¹ Katolická církev považuje manželství za privilegovaný nástroj vůle Boha, který se projevuje jako láskyplné společenství tří osob. Proto i člověk stvořený podle jeho obrazu musí být společenstvím a osoby v manželství mají být určovány vztahy.² Nedílnou součástí manželství je vzájemná láska, služba, sebeobětování, snášení, odpouštění a celoživotní věrnost. Manželství je nejvnitřnějším celoživotním společenstvím jednoho muže a jedné ženy, svojí povahou je zaměřeno na prospěch manželů, plození a výchovu dětí. Manželské společenství pokřtěných je Ježíšem Kristem povýšeno na svátost.³ Církev tedy ukazuje ideál manželství jako dar Stvořitele člověku, v němž se projevuje jednota společenství Krista a církve spolu s jeho láskou k lidem. Ve svátostném manželství Bůh povolává muže a ženu k celoživotnímu společenství, kterým jsou oba posvěcováni a vedeni je ke spáse. Manželství je svátostí a tím i viditelným znamením neviditelné Boží milosti a zpřítomněním jeho lásky. Základem katolického ideálu manželství je rovnoprávnost muže a ženy, nerozlučitelnost a odpovědné rodičovství. „Kdo chce toužit, musí znát, kdo chce vykročit, musí vidět, kdo chce umět, musí pracovat.“⁴

¹ KKC, čl. 1617.

² Srov. ZEMAN, *Manželství a rodina z pohledu katolické církve*.

³ Srov. GS, čl. 48.

⁴ MEYNARD. *Duchovní život*, s. 28.

1.1. Definice manželství a jeho podstatné vlastnosti

Kodex kanonického práva definuje manželství jako nejvnitřnějším celoživotní společenství jednoho muže a jedné ženy, zaměřené k jejich vzájemnému dobru a k plození a výchově dětí, tímto společenstvím se manželé podílejí na tajemství jednoty a plodné lásky mezi Kristem a církví.⁵ Katolický ideál manželství není plně uchopitelný a vyzývá člověka, který o jeho naplnění s Boží pomocí usiluje k co nejhlubšímu proniknutí do jeho tajemství. K tomu je zapotřebí náležité životní přípravy na svátostné manželství a celoživotní spolupráce manželů s Bohem. Z Boží věrnosti vycházejí i základní a tedy podstatné vlastnosti manželství, kterými jsou jednotu/věrnost a nerozlučitelnost.⁶ U nerozlučitelnosti rozlišujeme absolutní vnitřní nerozlučitelnost ze strany manželů a relativní vnější nerozlučitelnost ze strany kompetentní církevní autority, která může ve výjimečných případech zrušit platné nesvátostné případně nedokonané svátostné manželství.⁷ Tělesným spojením dokonané svátostné manželství je nerozlučitelné.⁸

1.2. Vznik manželství a jeho smluvní povaha

Uzavření platného manželství vyžaduje naplnění těchto podstatných prvků:

- *Náležitý správně vyjádřený souhlas*
- *Způsobilost nupturientů*
- *Splnění formálních náležitostí*

Manželský souhlas je vzájemnou neodvolatelnou dohodou. K uzavření platného manželství je třeba svobodného, dobrovolného a uváženího souhlasu obou nupturientů. Manželský souhlas je konstitutivním prvkem manželství a nemůže ho nahradit žádná lidská moc.⁹ Nedostatky souhlasu působí neplatnost manželství.¹⁰ Náležitý souhlas je úkonem vůle muže a ženy, kteří se vzájemně a neodvolatelně odevzdávají a současně přijímají jeden druhého a musí být náležitě vyjádřen. V církvi je manželství

⁵ Srov. *CIC*, kán. 1055.

⁶ Srov. *tamtéž*, kán. 1056.

⁷ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 17.

⁸ Srov. *CIC*, kán. 1061.

⁹ Srov. *CIC*, kán. 1057.

¹⁰ Srov. *tamtéž*, kán. 1095-1103.

veřejným životním stavem, proto musí být manželství uzavíráno před svědky pro dosažení jistoty o manželství. Novomanželé jsou služebníky Kristovy milosti a proto si udělují svátost manželství sami vzájemně slavnostním slibem, kterým slibuje jeden druhému celoživotní lásku, úctu a věrnost, sdílení dobrého a v němž prosí Boha, aby jim při plnění přijatého závazku pomáhal. Oddávající přijímá jejich souhlas jménem církve a uděluje jim požehnání.¹¹ Až na výjimky uzavírají nupturienti manželství před oddávajícím, kterým může být místní ordinář nebo farář, případně jimi pověřený kněz nebo jáhen a před dvěma svědky.¹² Laici mohou být k oddávání zmocněni v případě nedostatku kněží a jáhnů diecézním biskupem, který si na základě souhlasu biskupské konference vyžádal dovolu Apoštolského stolce.¹³ Sňatek má být uzavírán ve farnosti bydliště případně pobytu jednoho z nupturientů. Uzavření manželství na jiném místě je možné pouze s povolením faráře nebo ordináře tohoto místa.¹⁴

1.3. Cíle manželství

Láska je základním a přirozeným povoláním každého člověka a manželství je jedním ze způsobů plného uskutečnění lásky v lidském těle, které má účast na duchovní lásce.¹⁵ Přirozenou povahou je manželství zaměřeno na dobro manželů a na zplození a výchovu dětí.¹⁶ Hlavními cíli manželství je tedy dobro manželů, potomstva a společnosti. Dobro manželů plyne ze samé podstaty manželství, neboť manželství je smlouvou manželů s Bohem, který v manželství působí zejména takto:

- svou milostí posiluje k svatému životu, který je možné charakterizovat vědomým pěstováním a vyprošováním lásky, velkodušností a duchem oběti,
- pomáhá ke vzájemné celoživotní lásce, oddanosti a věrnosti,
- zůstává s manželi a povznáší je k účasti na své lásce,
- účinně vede ke spáse,

¹¹ Srov. tamtéž, kán. 1108 §2.

¹² Srov. *CIC*, kán. 1108.

¹³ Srov. tamtéž, kán. 1112.

¹⁴ Srov. tamtéž, kán. 1115.

¹⁵ Srov. *FC*, čl. 11.

¹⁶ Srov. *CIC*, kán. 1055.

- dává manželům zvláštní účast na svém díle stvoření svěřením poslání dávat život a vychovávat děti a pomáhá jim v úkolu udržovat život způsobem hodným člověka.¹⁷

Díky Boží milosti je manželství nástrojem vzájemného posvěcování manželů. Pomáhá nahradit egoismus pomocí druhému, uzavřenost do sebe otevřeností k druhému, pachtění po vlastní rozkoši sebedarováním a pomocí druhému.¹⁸

Dobro dětí vyplývá z příkladného života rodičů a rodinné modlitby. Tímto způsobem jsou děti i všichni rodinní příslušníci přiváděni na cestu lidskosti, spásy a svatosti. Úkolem křesťanské rodiny je být společenstvím života a lásky, kterou mají střežit, zjevovat a sdělovat vytvářením osobního nerozlučného manželského společenství, službou životu, podílením se na rozvoji společnosti a na životě a poslání církve.¹⁹ Tyto cíle manželé naplňují zejména tím, že:

- s láskou přijímají děti od Boha,
- vštěpují dětem evangelijní ctnosti a křesťanskou nauku,
- svým příkladem svědčí o vytrvalé a velkodušné lásce,
- budují společenství lásky.

Manželé jsou tedy povoláni ke spolupráci s milostí, ke svědectví o víře a k hlásání víry svým dětem, které mají vést slovem a příkladem, pomáhat jim a podporovat je při volbě povolání. Rodiny mají žít podle evangelia, dávat příklad křesťanského života a je-li to účelné sdružovat se do skupin s jinými rodinami.²⁰

Význam apoštolátu manželů a rodin vyplývá ze skutečnosti, že základem a počátkem lidské společnosti jsou rodiny vyrůstající z manželství, s nímž je spojeno povolání k mnoha úkolům ve společnosti. K nejdůležitějším z těchto úkolů dnes patří životní svědectví o věrnosti, nerozlučnosti a posvátnosti manželství, hájení práva a povinnosti rodičů křesťansky vychovávat děti a obrana důstojnosti a zákonité své-

¹⁷ Srov. *GS*, čl. 47 – 51.

¹⁸ Srov. *KKC*, čl. 1609.

¹⁹ Srov. *FC*, čl. 17.

²⁰ Srov. *AA*, čl. 11.

právnosti rodiny. Bohem daný úkol být životodárnými buňkami společnosti, rodiny naplňují zejména:

- vzájemnou láskou v rodině,
- společnou rodinnou modlitbou k Bohu,
- začleněním celé rodiny do liturgického kultu církve,
- poskytováním účinného pohostinství,
- podporou spravedlnosti a akcí sloužících trpícím,
- skutky rodinného apoštolátu, mezi které patří:
 - adoptování opuštěných dětí,
 - laskavé přijímání příchozích,
 - pomoc při vedení škol,
 - poskytování rad a hmotné pomoci mládeži,
 - pomoc snoubencům připravit se na manželství,
 - pomoc s výukou náboženství,
 - ujímání se rodin a manželů v hmotné či mravní nouzi,
 - zajišťování přiměřeného podílu na výsledcích hospodářského pokroku starým lidem.²¹

²¹ Srov. tamtéž.

2. Pastorační péče o manželství

Smyslem křesťanského manželství je vést manžele ke svatosti a proto Kodex kanonického práva zavazuje duchovní pastýře povinností pečovat o to, aby byla křesťanům při zachování a zdokonalování manželství v křesťanském duchu rozmanitými prostředky poskytována pomoc.²² Naléhavost pastorační pomoci rodinám je silně zdůrazněna i v apoštolské adhortaci Jana Pavla II *Familiaris consortio* o úkolech křesťanské rodiny v současném světě ze dne 22. 11. 1981.²³

2.1. Etapy pastorační péče o manželství obecně

V pastorační péči o manželství rozlišujeme tři základní etapy:

- Pastorační péče před svatbou, která zahrnuje přípravu na manželství, jejíž součástí je vzdálená příprava v dětství v rodině, bližší příprava v mládí ve farnosti a společenstvích a příprava nejbližší před uzavřením sňatku s již konkrétním partnerem.²⁴
- Sňatek.
- Pastorační péče po svatbě a to v době trvání manželství i po jeho skončení.²⁵

Pastorační péče před svatbou - příprava na manželství

Přípravu na manželství dělíme na osobnostní a právní přípravu. V osobnostní přípravě rozlišujeme etapu vzdálenější, blízké a nejbližší přípravy na manželství.²⁶

Osobnostní příprava na manželství

Ačkoli jsou rodiče vázáni prvotní povinností všestranné výchovy svých dětí,²⁷ církve si uvědomuje existenci záporných jevů v dnešních rodinách, jejichž častou příčinou je ztráta hodnotové orientace a absence pevných norem chování. Aby těmto

²² Srov. CIC, kán. 1063.

²³ Srov. FC, čl. 65.

²⁴ Srov. tamtéž, čl. 66.

²⁵ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 32.

²⁶ Srov. FC, čl. 66.

²⁷ Srov. CIC, kán. 1136.

jevům předcházela, klade velký důraz na kvalitní přípravu mladých lidí na manželství, během níž si mají osvojit dovednosti potřebné k prevenci i případnému zvládnání těžkostí v manželském životě. Současně církev apeluje na potřebu chápat přípravu jako postupný a trvalý proces, který je nutné neustále podporovat a zefektivňovat.²⁸

Vzdálenější příprava v rodině

Základ dobrého manželství se buduje v době vzdálenější přípravy realizované výchovou v rodinách v dětství a v dospívání. V této době je důležité přivést dítě k pochopení vlastní osobnosti, vštípit mu pravé hodnoty a pěstovat jeho charakter. Je také potřebné využít možností duchovní a katechetické výchovy a seznamovat děti jak s pravým povoláním a posláním křesťanského manželství, tak i se smyslem zasvěceného života.

Bližší příprava v rodině, ve farnosti, ve společenství

Úkolem bližší přípravy je vypěstovat pomocí náboženské výchovy v mladých lidech mravní a duchovní předpoklady, z kterých budou čerpat v manželství, v němž budou motivováni neustále rozvíjet vzájemné vztahy. Součástí přípravy má být hlubší pochopení pohlavního života, odpovědného rodičovství včetně získání základních znalostí z lékařství a biologie. Mladí lidé mají být seznámeni také s vhodnými výchovnými metodami dětí, osvojit si znalosti a dovednosti domácího hospodaření. Součástí přípravy má být i začlenění do společnosti a rodinného apoštolátu.²⁹

Bezprostřední příprava na svátost manželství

Tato etapa přípravy na manželství se realizuje v posledních měsících a týdnech těsně před uzavřením sňatku s konkrétním partnerem. Obsahem má být hlubší pochopení spirituality manželů a uvedení do společného svátostného života, pochopení svatebního obřadu a příprava na svatební liturgii. Naléhavost roste u nupturientů, kteří mají mezery v křesťanské nauce a praxi,³⁰ u kterých je zároveň často nezbytné znovu probudit víru, posílit ji a dovést ke zralosti.³¹

²⁸ Srov. tamtéž.

²⁹ Srov. *FC*, čl. 66.

³⁰ Srov. tamtéž.

³¹ Srov. tamtéž, čl. 68.

Právní příprava na manželství

Účelem právní přípravy na manželství je zajištění platnosti a dovolenosti manželství. K tomu slouží předsňátkové řízení během kterého je třeba:

- vyloučit překážky a zákazy manželství (vyžádání dispenzí a povolení),
- sepsat snubní protokol a zajistit dodání podkladů,
- dosáhnout morální jistoty o náležitém chápání podstaty manželství a o úmyslu nupturientů vstoupit do manželství,
- zajistit ohlášky.

2.2. Odpovědnost za pastorači v této oblasti

Hlavní díl odpovědnosti za výchovu dětí nesou jejich rodiče, kteří se mají vzájemnou věrnou celoživotní láskou podporovat v milosti a děti od dětství:

- Učit poznávat Boží lásku ke všem lidem.
- Vlastním příkladem učit starostlivosti o hmotné i duchovní potřeby bližních.
- Učit otevřenosti ke společenskému životu a tím přerůst hranice rodiny.
- Nahrazovat chybějící podporu katolického smýšlení a apoštolské aktivity ze strany škol.³²
- Vychovávat k apoštolátu, jehož důležitými formami je posvěcování lidí a evangelizace, křesťanská obroda časného řádu a svědectví života a konání skutků lásky a milosrdenství. Účinný apoštolát vychází z důkladné znalosti katolického učení včetně osvojení si a praktické aplikace principů a závěrů sociální nauky církve.³³

Manželé jako laici přijímají úkol hledat Boží království tím, že se zabývají a podle Boží vůle upravují časné věci a hlásají Krista druhým vlastním příkladným životem založeným na víře, lásce a naději.³⁴ O důležitosti, jež přikládá církev pastorační službě rodinám ve světě, svědčí vytvoření Papežské rady pro rodinu jako činného

³² Srov. *AA*, čl. 30.

³³ Srov. *tamtéž*, čl. 31.

³⁴ Srov. *LG*, čl. 31.

nástroje k pomoci rodinám.³⁵ K naplňování cílů mají laici Kodexem zajištěné právo na pomoc od duchovních, kteří je mají podporovat hlavně Božím slovem a svátostmi. Proto je na biskupy a faráře kladena odpovědnost za úsilí o získání kompetencí v oblasti manželství, aby mohli manželům účinně pomáhat a tuto pomoc koordinovat. Konkrétními formami pomoci duchovních jsou kázání o smyslu manželství a poslání křesťanských rodičů a manželů, udělování svátosti biřmování, vedení osobní přípravy na uzavření manželství a udělování svátosti manželství.³⁶ K účasti na přípravě na manželství jsou povolány nejen křesťanské rodiny, ale i celá věřící obec, vždy v závislosti na konkrétní etapě přípravy.³⁷

³⁵ Srov. *FC*, čl. 73.

³⁶ Srov. *CIC*, kán. 1063.

³⁷ Srov. *FC*, čl. 66.

II. Speciální část

3. Příprava na uzavření manželství

Pastorační péče o manželství zahrnuje v podstatě období celého života člověka, příprava na uzavření manželství je její součástí. Z povahy manželství, které je církví povýšeno na svátost, vyplývá, že na něj musí být člověk náležitě připraven. Jak již bylo řečeno v obecné části, příprava musí začít mnohem dřív, než v okamžiku, kdy se muž či žena rozhodují k uzavření manželství s konkrétním partnerem. Přípravu na manželství dělíme na část osobnostní a právní. U osobnostní části odlišujeme etapy vzdálenější, bližší a nejbližší přípravy.³⁸ Součástí právní přípravy je předšňátkové řízení, jehož cílem je zajistit platnost a dovolenost manželství. V praxi zahrnuje vše, co vede k dosažení jistoty o výchozím svobodném stavu nupturientů a k vyloučení překážek, které by bránily uzavření manželství.

Míra úspěšnosti celé pastorace rodin závisí na zodpovědné a dlouhodobé přípravě mladých lidí na jejich budoucí manželství.³⁹ Zefektivnění účinnosti přípravy na svátost manželství je jedním z důležitých cílů a proto i Česká biskupská konference vydala v roce 2010 Směrnice pro přípravu na svátost manželství v ČR, které jsou odpovědí na požadavky kladené na jednotlivé biskupské konference dokumentem *Familiaris consortio* Jana Pavla II. a dokumentem vydaným Papežskou radou pro rodinu *Preparazione al sacramento del matrimonio*.⁴⁰ Směrnicemi daná doporučení budou na základě praktických zkušeností po šesti letech aktualizovány a zapracovány do závazného dokumentu.⁴¹ Cílem směrnic je podpořit rozvoj probíhajících iniciativ a vzbuzení nových tendencí v pastoračním přístupu ve všech etapách přípravy na manželství tak, aby pastorace v jednotlivých diecézích a farnostech vycházela z učení II. vatikánského koncilu a sjednotila se. Reaguje tak na značnou rozdílnost výchozích pastoračních modelů v jednotlivých etapách přípravy. Současně zohledňuje výchozí podmínky, způsob života včetně situace jednotlivých farností i těch, kdo se na manželství připravují tak, aby byla vůči každému páru dobře naplněna pastorační role církve. Diecéze jsou směrnicemi zavázány k vypracování pastoračních plánů

³⁸ Srov. tamtéž.

³⁹ Srov. *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě*, čl. 174.

⁴⁰ Srov. JAN PAVEL II. FC, ČL. 66; PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Příprava na svátost manželství*, čl. 3.

⁴¹ TISKOVÉ STŘEDISKO ČBK. *Shrnutí 81. plenárního zasedání ČBK*.

na podporu dobré přípravy na manželství i pastoraci manželů a rodin. Směrnice vychází hlavně z odstavců 47 - 52 konstituce *Gaudium et spes* a již zde uvedených dokumentů.⁴² Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* v části věnované manželství a rodině vychází z faktu, že štěstí člověka a celé společnosti závisí na kvalitě manželských a rodinných společenství. Z důvodu obhajoby a podpory původní důstojnosti a posvátné hodnoty manželství, které vytvořil a podporuje Stvořitel, konstituce objasňuje církevní nauku o Božím plánu s člověkem v manželství. Manželství je stavem podle Božího řádu a jeho vzorem je jednota mezi Kristem a církví. Vede k poznání živé přítomnosti našeho Spasitele ve světě a k poznání skutečné povahy církve. Je důvěrným společenstvím života a manželské lásky. Ve svátostném manželství je lidská láska povznesena k účasti na lásce božské. Uskutečňuje se manželskou smlouvou a neodvolatelným osobním souhlasem. Důležitým požadavkem je úplná manželská věrnost a nerozlučná jednota, vrcholem a korunou manželství je plození a výchova dětí. Rodiče svým příkladem, svědomitou výchovou a rodinnou modlitbou pomáhají dětem objevovat cestu lidskosti, spásy a svatosti. Děti rodičům odpovídají vděčností a úctou, přispívají k jejich posvěcení a stojí při nich ve stáří. Rodiny se mezi sebou velkomyslně dělí o duchovní bohatství. Protože se však míra důstojnosti, které se manželství těší, v různých částech světa velmi odlišuje, konstituce jmenuje i závažné problémy, mezi které patří zejména rozvodovost, volná láska, mnohoženství, znesvěcování manželství různými formami sobectví od rozkošnictví, přes nedovolené zásahy proti plození až po problémy dnešní lidské společnosti.⁴³ Poukazuje na nutnost pěstování manželské čistoty potřebné pro nastolení harmonie mezi pěstováním manželské lásky a odpovědným předáváním života, aby manželé naplňovali Bohem svěřený úkol udržovat život způsobem hodným člověka. Konstituce se zvláště zamýšlí nad závažným problémem manželů, kdy je životní těžkosti staví před problémy souvisejícími s dalším rozrůstáním rodiny, které tvoří překážku k otevřenosti vůči dalším dětem a současně si je vědoma rizik spojených s přerušením intimního manželského života. Vyzývá manžele, aby řešili své problémy v souladu s objektivními měřítky, které vyplývají z přirozenosti lidské osoby a současně jsou v souladu s učením učitelského úřadu církve a varuje před nečestnými či dokonce zločinnými způsoby řešení. Proto zvláště v oblasti mravně nezávadného

⁴² Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR, čl. 2.1.*

⁴³ Srov. *GS*, čl. 47-52.

řízení porodnosti nastiňuje způsoby všeobecné péče o povznesení manželství a rodiny včetně využití odborné pomoci z oboru biologie, lékařství, sociologie nebo psychologie. Děti mají být vychovávány tak, aby si dokázaly v dospělosti volit životní stav a zodpovědně následovaly své povolání včetně duchovního.⁴⁴ Jedním z cílů přípravy na manželství je přivést mladého člověka k takovému porozumění lidské svobodě, aby se stala východiskem, které ho uschopní k tomu, aby dokázal v manželství rozpoznat a svobodně přijmout křesťanské povolání.⁴⁵ Důležitou funkcí rodiny je postupně uvádění mladého člověka do dobrého manželského života. Častým problémem dnešních mladých lidí je narušené rodinné zázemí, které tuto svoji funkci neplní. Mimo to je třeba zohlednit negativní vlivy sociálního a kulturní prostředí na zrání mladého člověka.⁴⁶ K typickým problémům přípravy na manželství patří nevyzrálé motivace žadatelů o svátostné manželství, pozdní zahájení přípravy, neschopnost porozumět církevnímu jazyku, rozmanitost očekávání kladených na přípravu na manželství i na manželství samo. Je velmi důležité pochopit, že celek manželské přípravy je postupný a trvalý proces a to zvláště v dnešní době, kdy je příprava na manželství velmi potřebná.⁴⁷

Otázkou je, jak těchto cílů dosáhnout. Směrnicemi navrhovaným měřítkem úspěšnosti jednotlivých etap přípravy na manželství je sledování hledisek růstu, odpovědnosti, a života z milosti. Růst zahrnuje schopnost rozhodnout se pro jediného a zříct se jiných, s ním žít, prožívat a sdílet se, společně tvořit a pracovat, žít z milosti a vydávat svědectví. V přípravě na manželství je zejména důležité:

- Posilovat afektivní, morální a duchovní zralost osobním nebo duchovním vedením.
- Napomáhat při prohlubování nebo případném objevování života podle evangelia.
- Umožnit mladému člověku prožívat dobu známosti uvnitř křesťanského společenství a tak předcházet hédonistickému životnímu stylu.

⁴⁴ Srov. tamtéž, čl. 51-52.

⁴⁵ Srov. *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě*, čl. 172–173.

⁴⁶ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR*, čl. 2.3.

⁴⁷ Srov. *FC*, čl. 66.

- Uvádět mladé lidi ke správnému chápání smyslu lidské sexuality a křesťanské sexuální etiky a současně je dovést k osobnímu rozhodnutí začít s intimním životem až v manželství a to na základě porozumění této hluboké moudrosti.

V každém konkrétním případě a zvláště u každého jednotlivce je mimo výše uvedené vždy nutné zohlednit:

- stupeň zralosti křesťanské víry,
- osobní a duchovní cestu snoubenců,
- schopnost vnímat duchovní témata a stupeň schopnosti je sdílet,
- zkušenost z vlastní rodiny a z ní vycházející očekávání a také postupně se měnící motivy pro křesťanské manželství.⁴⁸

3.1 Vzdálená příprava

Začíná v dětství v rodinách snoubenců.⁴⁹ Je opravdu nezbytné začít s přípravou na manželství v dětství, protože pevný základ šťastného manželství se připravuje právě výchovou v době dětství a mládí. Křesťanská výchova, za kterou nesou primární odpovědnost rodiče dětí,⁵⁰ vede k lidské zralosti, vědomému přijetí darů víry skrze předávání a upevňování lidských a křesťanských hodnot.⁵¹ Na druhé straně lze očekávat, že člověk, který stavěl na první místo své zájmy, choutky a vášně před manželstvím, se takto bude chovat i v manželství. Plody takového chování, ke kterým patří zármutek v domácnosti, žalost, vzájemné opovržení, hádky, třenice, znechucení a odpor proti společnému životu, na sebe nenechají dlouho čekat. Mimo to se člověk nevyhnutelně setká se svými nezkrocenými vášněmi.⁵² Choulostivým problémem celé dnešní společnosti je růst počtu fakticky existujících soužití a s ním související ztráta povědomí o trvalosti manželství. Pro fakticky existující soužití je charakteristické

⁴⁸ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR*, čl. 2.8.

⁴⁹ Srov. *FC*, čl. 66.

⁵⁰ Srov. *CIC*, kán. 1136.

⁵¹ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Příprava na svátost manželství*, čl. 23.

⁵² Srov. PIUS XI. *Casti connubii*, čl. 118.

pohlavní soužití bez manželství a to heterosexuální nebo homosexuální. Je třeba pochopit, že tyto formy soužití redukuje lidské možnosti. Heterosexuální vztahy, včetně manželství otevřených rozvodům jsou deficitní právně a homosexuální vztahy i biologicky.⁵³

Proto je obzvlášť důležité, vést zvlášť dnešní křesťany k tomu, aby chápali, že instituce manželství chrání přirozené hodnoty rodiny, která je podle vůle Stvořitele od počátku založená na manželství. Je tedy důležité pochopit skutečnou povahu věci a z ní vyplývající požadavky. K pravé manželské lásce neodmyslitelně patří stabilita svazku, zodpovědnost, dodržování práv a povinností, u fakticky existujících soužití dochází k obcházení těchto závazků, které se ospravedlňuje různými důvody. Jádrem bývá pragmatismus, hédonismus a nezodpovědný přístup k lásce. Hlubším důvodem nedůvěry vůči manželství bývá často vlastní negativní a traumatizující zkušenost z rozvodu vlastních rodičů.⁵⁴ K ocenění rodiny ve společnosti je třeba vést moudrou rodinnou výchovou, které má být nápomocna mediální kultura⁵⁵ a s prozíravostí vytvářená legislativa vycházející z faktu, že původní povaha manželství převyšuje svrchovanou moc státu. Soužití mimo manželství proto nemohou být institucionalizována veřejnou mocí jako analogie k manželství, neboť nejsou přínosem ke společnému dobru, ale naopak diskriminují rodiny na manželství založené.⁵⁶ Skutečností však je, že k ospravedlnění jakýchkoli sexuálních praktik včetně homosexuálních přispívají dnes právě hromadné sdělovací prostředky, zákon o registrovaném partnerství homosexuálních osob, ale i genderové teorie, jejichž vliv ve společnosti roste. Z výše uvedeného vyplývá, že v této fázi přípravy je rozhodující a zvlášť důležitá moudrá rodinná výchova. Společným cílem všech forem vzdálenější přípravy je propojit život víry s každodenními lidskými vztahy, zkvalitnit tyto vztahy skrze poznání a přijetí sebe sama, prohloubit sebepřijetí, naučit se překonávat konflikty, umět komunikovat a sdílet city.⁵⁷ Proto je důležité od dětství pěstovat v dětech dobro a krotit zvrácené náklonnosti vůle. V tomto procesu má zvláštní místo sycení mysli dětí Bohem zjevenými naukami tak, aby bylo srdce vychováno a uschopněno k přijímání a posilování

⁵³ Srov. SOBOLÍK. *Několik zdvořilých poznámek k blížícímu se registrovanému partnerství.*

⁵⁴ Srov. SEKRETARIÁT ČESKÉ BISKUPSKÉ KONFERENCE. *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, čl. 6.

⁵⁵ Srov. FC, čl. 76.

⁵⁶ Srov. SEKRETARIÁT ČESKÉ BISKUPSKÉ KONFERENCE. *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, čl. 10.

⁵⁷ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR*, čl. 3.2.

Boží milosti. Takto vychovaný člověk nejen že dokáže ovládat své vášně, ale bude směřovat dál k dosažení výchovného ideálu Církve.⁵⁸

Rodina je základní stavební buňkou společnosti, v ní se rodí občané, proto má být školou ctností bohatou na projevy lásky, respektu a přijetí, má učit zodpovědné lásce a solidaritě. Je domácí církví, která slouží evangelizaci, neboť právě rodina je místem, kde přijímáme život proto, abychom ho mohli darovat. Život v rodině má vést mladého člověka k autentické svobodě, která se realizuje sebedarováním posvěcujícím člověka. Má být kolébkou života a lásky. Rodiče mohou využívat pomoci vzdělávacích programů, které již existují a jejichž nabídka se neustále rozšiřuje. Tyto programy jsou v naší místní církvi realizovány zejména centry pro rodinu. Informovanost praktikující věřící veřejnosti je zpravidla zajištěna prostřednictvím distribuce tištěných plakátků na nástěnkách kostelů v jednotlivých farnostech, ve farních zpravodajích, které vydávají větší farnosti i na internetových stránkách. Z kurzů nabízených jednotlivými centry pro rodinu můžeme jmenovat kurzy příprav snoubenců na život v manželství a v rodině, které zpravidla zahrnují osm až deset setkání s cílem ujasnit si volbu partnera a připravit se na možná životní úskalí v životě dvojice. Při těchto setkáních se probírají předem daná témata za účasti odborníků. Tato skupinová setkání probíhají v současné době zpravidla ve větších městech jednotlivých diecézí, ale v případě potřeby je možné dohodnout individuální přípravu v různých částech diecéze. Dále mají mladí lidé možnost absolvovat kurzy osobního rozvoje, v nichž je možné zaměřit se jak na vlastní sebepoznání, tak i na řešení různých problémů v mezilidských i osobních vztazích. Na požádání je možné uspořádat v jednotlivých farnostech přednášky zaměřené na komunikaci mezi partnery a v rodině, mezigenerační vztahy, sexualitu, regulaci plodnosti, výchovu dětí nebo výběr partnera. Vznikají také společné projekty center pro rodinu a katechetických center na pomoc věřícím rodinám s výchovou dětí od prenatálního do adolescentního věku, které nabízejí hlavně metodickou pomoc pro farní kroužky náboženské výchovy a jejich vedoucí. Také podporují spolupráci s křesťanskými mateřskými centry. Vznikají i projekty programů do škol pro dospívající mládež, jejichž cílem je obnovit programy zaměřené například na problematiku vztahů, dospívání, sexuality nebo známosti. V případě potřeby řešení konkrétních problémů, je možné využít služeb rodin-

⁵⁸ Srov. PIUS XI, *Casti connubii*, čl. 119.

ných poraden, které mimo poradenství poskytují i konkrétní terapie pro jednotlivce, páry i celé rodiny. Důležité místo ve vzdělávání v oblasti sexuality mají kurzy a poradny pro přirozené plánování rodičovství. Posilou pro manžele jsou i duchovní obnovy pro manželské páry všech věkových kategorií. Rodiny s dětmi se mohou účastnit prázdninových pobytů s duchovním i rekreačním programem, jejichž cílem je pomoci s rozvojem poslání rodiny. Součástí těchto pobytů je společný program pro celé rodiny a jejich součástí je duchovní vedení přítomným knězem. Programy se zaměřují na problematiku mezilidských vztahů, výchovy v rodině, komunikace nebo života z víry a jejich nepostradatelnou součástí jsou společné modlitby a besedy. Další možností jsou tematicky a na různé cílové skupiny zaměřené víkendové akce, s různorodou náplní od sportu, přes ruční práce až po víkendy závislé na období liturgického roku. Zkušené manželské páry provázejí na vzdělávacích pobytech jiné manželské páry a pomáhají jim zaměřovat se na zlepšení jejich vztahů. K nejčastěji probíraným tématům patří manželský rozhovor, potřeby muže a ženy, krize v manželství, komunikace, pocity a druhy lásky. Témata jsou zpravidla přednášena a následně procvičována v malých skupinkách pod vedením zkušených manželských párů.

3.2. Bližší příprava

Bližší příprava na manželství navazuje na základ položený etapou vzdálené přípravy na manželství a má být dobou katechezí zaměřených na znovuoživení svátostí během specifické přípravy na jejich přijetí.⁵⁹ Hlavním cílem bližší přípravy na manželství je takové prohloubení a dozrání víry, aby se stala vírou dospělého člověka. To se uskutečňuje především prohloubením života modlitby, vztahu k Písmu a života ze svátostí. Současně je třeba věnovat pozornost důležitým tématům, která mohou být i součástí přípravy ke svátosti biřmování, které má být přijato v době před manželstvím⁶⁰ nebo obsahem různých setkání mládeže, případně z nich může být vytvořen kurz partnerství jako součást přípravy na život ve dvou. K těmto tématům náleží:⁶¹

- křesťanské chápání muže a ženy jako originálních Božích obrazů,
- rozdíly v psychice muže a ženy,
- rozličné životní stavy,
- manželství jako celoživotní společenství ustavené z vůle Boží,
- cesty k dobrému manželství (známost, snoubenecký vztah, vzájemné poznávání, rozhodování),
- problémy smíšených manželství a manželství s nepokřtěným,
- církevní chápání sexuality a její role v manželském soužití,
- děti jako plod trvalého láskyplného soužití.

K naplňování těchto cílů mohou být nápomocny konkrétní církevní projekty. V každé diecézi je každoročně sestavován centrem pro rodinu plán koordinace bližší přípravy, který podléhá schválení ordinářem. Centra pro rodinu doporučují ke schválení kurzy a programy s širším dosahem nebo ty pravidelně se opakující. Zřizují se také Diecézní komise pro přípravu na manželství.⁶² Škola partnerství je kurz zahajovaný zpravidla v září a rozložený do celého školního roku. Věnuje se problematice mezilidských vztahů, zvláště vztahům mezi mužem a ženou. Program kurzu je rozdělen do šesti víkendových setkání, které na sebe navazují. Kurz zahrnuje přednášky,

⁵⁹ Srov. *FC*, čl. 66.

⁶⁰ Srov. *CIC*, kán. 1065.

⁶¹ Srov. *FC*, čl. 66.

⁶² Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR*, čl. 1. 4.

skupinovou práci, zážitkové aktivity a možnost konzultací s odborníky. Účastnit se ho mohou mladí lidé ve věku od 16 let.

Bližší příprava na svátost manželství je nedílnou součástí pastorace mládeže v rámci i nad rámec farnosti a spolu s bezprostřední přípravou tvoří jeden celek. Systematická katecheze o manželství se zakládá na výkladu učení církve o manželství.⁶³ Orientace na manželství je součástí celistvé formace mladého člověka, který je pak schopen uvidět smysl života v přijetí svého životního povolání, skrze které získává podíl na spáse v Ježíši Kristu. Za jednotlivé farní pastorační programy je odpovědný farář, ten je konzultuje s diecézním Centrem pro rodinu. Realizací jednotlivých pastoračních programů mohou být pouze pověřeni poradci.⁶⁴ Manžele čekají v manželství náročné povinnosti a je třeba, aby byli oba připraveni nejen vzájemně si pomáhat při snášení životních obtíží, ale aby skutečně dbali a vzájemně se podporovali v péči o věčnou spásu a při sebevýchově, která je povede k plnosti. Toto vytvoří základ pro správné plnění rodičovských rolí podle Boží vůle a usnadní jim správnou výchovu budoucích dětí.⁶⁵

Je třeba každého jednotlivce vychovávat ke správnému pojetí svobody, přivádět ho k tak jasnému přijetí katolického pojetí manželství, že se on sám stane tvůrcem vlastního křesťanského životního stylu, současně je třeba vést k dobrému hospodaření, seznámit s důležitostí peněz, křesťanskou štedrostí a zodpovědností.⁶⁶ Známost je obdobím přátelství a dialogu a právě období bližší přípravy je časem, kdy mohou snoubenci posoudit jejich vyzrálost a prohloubit život z víry s důrazem na svátostný život církve. Protože bližší příprava na manželství probíhá zpravidla v mládí, je možné v ní uplatnit veškeré principy pastorace mládeže s důrazem kladeným na posilování schopnosti utvářet vztahy ve vlastní rodině. Právě hodnoty získané v původní rodině lze přenést do rodiny, kterou se mladý člověk chystá svátostným manželstvím založit.⁶⁷ Základem bližší přípravy na manželství a jeho hlavní oporou má být farní a rodinná katecheze založená na naslouchání a výkladu Božího slova, jejímž cílem je

⁶³ Srov. tamtéž, čl. 4.1.

⁶⁴ Srov. tamtéž, čl. 4.4.

⁶⁵ Srov. PIUS XI. *Casti Connubii*, čl. 111.

⁶⁶ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR*, čl. 3.2.

⁶⁷ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Příprava na svátost manželství*, čl. 34.

vést mladé lidi k hlubšímu pochopení víry a k vydávání svědectví ve vlastních životech.⁶⁸

Správná volba budoucího celoživotního partnera

Jedním z nejdůležitějších úkolů této etapy přípravy na manželství je správná volba budoucího manžela nebo manželky, neboť tato volba má zvláštní vliv na to, zda manželství bude nebo nebude šťastné. Je třeba si uvědomit, že manželé si mohou buď vzájemně prokazovat velikou podporou v úsilí vést v manželství skutečně křesťanský život, nebo budou jeden druhému vážným nebezpečím a překážkou takového života a za své nerozvážné rozhodnutí mohou platit po celý další život. Rozhodnutí se pro konkrétního celoživotního partnera musí předcházet zralá úvaha, při které se zohlední hlavně tyto aspekty: Bůh a Kristovo učení, blaho vlastní a blaho budoucího manžela, dobro budoucích dětí, ale i dobro celého národa a lidské společnosti, jehož je manželství zdrojem. Současně je třeba v modlitbě prosit o Boží pomoc, aby se člověk rozhodoval podle křesťanské moudrosti, z opravdové lásky a upřímné náklonnosti k budoucímu manželovi a za účelem, pro který Bůh manželství ustanovil a nepodléhal návalům slepé a nezkrocené vášně, případně touze po penězích či jiným neušlechtilým pohnutkám. Přitom je velmi moudré poradit se s rodiči, kteří jsou zralejší a zkušenější a mohou mladému člověku pomoci uchránit se nebezpečného chybného kroku. Zde je třeba vzít v úvahu i zaslíbení čtvrtého Božího přikázání.⁶⁹

Boží záměr s rodinou a s tím spojené požadavky

Důležitou součástí této etapy přípravy na manželství je dovést mladého člověka k tomu, aby pochopil požadavky plynoucí z Božího záměru s rodinou, které jsou vázány na vzájemný vztah muže a ženy v manželství. Zvlášť důležité je pochopení a přijetí mravní pravdy o manželství a svědomí utvářené tak, že člověk dokáže pochopit, že znamení Kristovy lásky k člověku je tvořeno manželskou jednotou a nerozlučitelností, odpovědným rodičovstvím se vším, co k tomu patří založené na neodvolatelném a svobodném souhlasu obou manželů.⁷⁰

⁶⁸ Srov. tamtéž, čl. 32-34.

⁶⁹ Srov. PIUS XI. *Casti connubii*, čl. 119.

⁷⁰ Srov. tamtéž, čl. 34.

3.3. Nejbližší příprava

Nejbližší neboli bezprostřední příprava na manželství je etapou společné přípravy konkrétních nupturientů na vstup do manželství. Obsah svátostné části přípravy tvoří zejména příprava a přijetí svátosti biřmování a svátosti smíření. Svátost biřmování je potřebná k dovršení křestní milosti, vtiskuje do duše trvalé duchovní znamení, jehož účinkem je zvláštní vylití Ducha svatého podobně jako apoštolům o letnicích, je iniciační svátostí, kterou je křesťan uváděn do křesťanského života. V obvyklých případech se vyžaduje k přijetí biřmování užívání rozumu a absolvování řádné přípravy. Věřící, který dosud tuto svátost nepřijal, jsou dokonce povinni ji ve vhodnou dobu přijmout. Za vhodný věk se pokládá čas, kdy je člověk schopen vlastního rozhodování a právě období přípravy na svátostné manželství před jeho uzavřením je doporučovanou dobou k přijetí nejen této svátosti, ale také svátostí smíření a eucharistie.⁷¹

Nejbližší příprava má být vyvrcholením dlouhodobého procesu, který začal vzdálenou přípravou v dětství. V praxi se však stává, že u mnohých nupturientů jde o jedinou přípravu, kterou nupturienti absolvují a proto je nutné, aby se vždy vycházelo z jejich konkrétní situace, aby mohli účinně přijmout pomoc žít jejich křesťanské manželství co nejlépe.⁷² Tato etapa přípravy nabývá na naléhavosti v případě, že snoubenci mají mezery a obtíže v křesťanské nauce a praxi. Protože se jedná o cestu víry srovnatelnou s katechumenátem, náleží do ní hlubší poznání tajemství Krista a církve, poznání významu milosti a závazku křesťanského manželství i příprava na aktivní a uvědomělou účast na svatební liturgii.⁷³ V této etapě se zpravidla prohlubují nebo v mnohých případech teprve otevírají, témata náležející do předchozích etap. Nejbližší příprava má začít nejméně tři měsíce před plánovaným sňatkem, ale je vhodné, aby snoubenci se svým záměrem uzavřít sňatek osobně seznámili svého faráře alespoň rok předem, aby mohl naplánovat přípravu konkrétního páru tak, aby byla intenzivní a bez narušování spěchem a tlakem blízkého se termínu uzavření manželství. Podobně jako při přijetí do katechumenátu se doporučuje vybídnout celé farní společenství k aktivní účasti na bezprostřední přípravě budoucích manželů.⁷⁴ Je důle-

⁷¹ Srov. *CIC*, kán. 889- 890, 1065.

⁷² Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, *Směrnice pro přípravu na svátost manželství v ČR*, čl. 5.1.

⁷³ Srov. *FC*, čl. 66

⁷⁴ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, *Směrnice pro přípravu na svátost manželství v ČR*, čl. 5.10.

žité, aby příprava trvala dostatečně dlouho a byla intenzivní. Šest setkání se považuje za nezbytné minimum. Přitom je vždy třeba zohlednit vnitřní předpoklady snoubenců, jejich časové možnosti, náboženskou a lidskou formaci i jejich aktivní zapojení do katecheze.⁷⁵ Bezprostřední příprava na manželství je závazná pro faráře a účast na ní je morální povinností budoucích manželů, kteří ji takto mají chápat. Na druhé straně její neuskutečnění z důvodu opomenutí nebo dispenze ze závažných důvodů, nemá být důvodem k odmítnutí slavení svatebního obřadu.⁷⁶ V zásadě platí, že bezprostřední příprava je nutná, ale její případné opomenutí nemá být překážkou uzavření sňatku.⁷⁷ V období bezprostřední etapy přípravy na manželství se zvláště doporučuje věnovat se následujícím tématům:

- Víra a život z víry - preevangelizace, evangelizační případně pastorační rozhovor podle stupně víry konkrétních nupturientů.
- Teologické a právní stránky chápání manželství v katolické církvi.
- Psychologie partnerského vztahu s důrazem na pochopení a zpracování odlišných přístupů mužů a žen, přístup k problémům a jejich řešení.
- Správné chápání manželské sexuality a odpovědného rodičovství.
- Vztahy v rodině. Místo dítěte v manželství, vztahy k rodičům, sourozencům a přátelům.
- Zajištění alespoň minima znalostí společného hospodaření.
- Obsah manželského slibu a liturgického slavení manželství.⁷⁸

Odpovědnost za bezprostřední přípravu na manželství nese farář, ten také rozhoduje o tom, jaké pastorační programy uplatní v konkrétních případech ve své farnosti.⁷⁹ Vzhledem k tomu, že v jednotlivých farnostech jsou značné rozdíly v nabídce snoubencům, je velmi vhodné využít programy center pro rodinu v jednotlivých děkanátech případně ještě větších celcích. Pro páry, které chtějí uzavřít církevní sňatek je nabízena Příprava snoubenců na manželství zaměřená na komunikaci mezi partnery a řešení problémů společného života. Probírá se například důležitost společně prožívaného času, přirozené rozdíly mezi mužem a ženou, sexualita a rodičovství, manžel-

⁷⁵ Srov. tamtéž, čl. 5.11.

⁷⁶ Srov. tamtéž, čl. 5.10.

⁷⁷ Srov. tamtéž, čl. 2.10.

⁷⁸ Srov. tamtéž, čl. 5.12.

⁷⁹ Srov. tamtéž, čl. 5.2.

ský slib či podstata svátostného manželství. Přednášejícími bývají zkušené manželské páry, které sami procházejí přirozeným vývojem svého vztahu a zrají v lásce.

3.3.1 Zasnoubení

Zasnoubení je oboustranným příslibem manželství, na základě kterého se však není možné uzavření manželství domáhat.⁸⁰ Náležitosti zasnoubení upravuje partikulární právo (biskupská konference). Správně chápané zasnoubení může mít z pastoračního hlediska velký význam a proto je vhodné ho s přípravou na svátost manželství spojit tak, aby se stalo vhodným momentem této etapy přípravy. Zasnoubení nupturienti již nejsou spojeni pouze přirozenou náklonností lásky, ale i silou Ducha Svatého, který bude vztah nadále buď upevňovat a vést ke zralosti nebo jim pomůže odhalit pravdu a posílí jejich rozhodnutí rozejít se. Protože křesťanské zasnuby představují pro snoubence a celé jejich rodiny význačnou událost, je vhodné využít možnosti slavit je liturgickým obřadem. Varianty čtení nalezneme v knize Svatební obřady, které jsou českou verzí originální liturgické knihy *Ordo celebrandi matrimonium* a nahrazují dříve používané texty z Benedikcionálu.

Snoubenci si mohou vybrat ze čtyř biblických čtení a k tomu připojit i recitaci nebo zpěv responsoriálního žalmu. Obřadu může předsedat kněz, jáhen, nebo laik. Modlitbou se nupturientům vyprošuje Boží požehnání, aby ve svůj čas zdárně završili to, co nyní začínají. Při zasnubách v úzkém kruhu dvou rodin je vhodné, aby obřadu předsedal jeden z rodičů, je-li však přítomen kněz či jáhen, je vhodnější, aby obřadu předsedal on. Všem přítomným však musí být zřejmé, že se nejedná o uzavírání manželství. Závazné jsou pouze hlavní prvky a struktura obřadu, jednotlivé části se mohou přizpůsobit konkrétním okolnostem. Obřad je možné použít i tehdy, když se snoubenci scházejí ke katechetické přípravě na manželství. Zasnuby ani samostatné žehnání snoubencům se zásadně nemá spojovat se slavením mše.

⁸⁰ Srov. *CIC*, kán. 1062.

3.3.2 Právní příprava

Ačkoli rodina je založena na zákonech lásky, dialogu a odpuštění, které jsou základem pro vytvoření rodiny jako bezpečného a šťastného místa k životu, vznik manželství je upraven právně a to jak sekulárním tak i kanonickým právem. Smyslem právní přípravy je prostřednictvím předšňátkového řízení připravit a zajistit vše, co je potřebné pro uzavření platného a dovoleného manželství.⁸¹

3.3.2.1 Požadavky sekulárního práva

Dle požadavků z. č. 94/1963 Sb. - zákona o rodině, musí nupturienti, kteří chtějí uzavřít církevní sňatek, absolvovat předodдавkové řízení, jehož cílem je splnění všech podmínek pro uzavření platného manželství stanovených tímto zákonem.⁸² V rámci tohoto řízení nupturienti nejdříve vyplní a předloží matričnímu úřadu příslušnému podle místa uzavření manželství dotazník k uzavření manželství⁸³ a žádost o vydání osvědčení k církevnímu sňatku.⁸⁴ Zároveň předloží rodný list a občanský průkaz nebo jiný platný doklad k prokázání totožnosti. V případě, že z těchto dokladů není možné prokázat další údaje, předloží také tyto doklady:

- doklad o státním občanství (lze prokázat občanským průkazem nebo cestovním dokladem),
- výpisy údajů z informačního systému evidence obyvatel o místě trvalého pobytu a o osobním stavu (lze prokázat občanským průkazem),
- případný úmrtní list zemřelého manžela,
- případný doklad o zániku předchozího manželství nebo partnerství,
- u nezletilé osoby starší 16 let rozhodnutí soudu o povolení uzavřít manželství s doložkou o právní moci,
- u osoby se soudně omezenou způsobilostí k právním úkonům nebo fyzické osoby stížené duševní poruchou, jejímž následkem by bylo omezení způsobilos-

⁸¹ Srov. tamtéž, kán. 1066.

⁸² Srov. *Zákon č. 94/1963 Sb.*, § 4b odst. 2.

⁸³ Viz příloha č. 1 - Dotazník k uzavření manželství.

⁸⁴ Viz příloha č. 2 - Žádost o vydání osvědčení o tom, že snoubenci splnili všechny požadavky zákona o uzavření manželství před orgánem církve.

ti k právním úkonům - rozhodnutí soudu o povolení uzavřít manželství opatřené doložkou o právní moci.⁸⁵

Jsou-li požadované doklady vydány v jiném než českém jazyce, požadují se zpravidla veřejné listiny úředně přeložené do českého jazyka. Je-li nupturient cizinec, který není občanem Evropské unie, ani žádného smluvního státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo jeho rodinným příslušníkem, předloží matričnímu úřadu také potvrzení o oprávněnosti pobytu na území České republiky, které mu vydá Policie České republiky. V den uzavření manželství může být toto potvrzení staré maximálně sedm pracovních dnů. Je-li vše v pořádku, matriční úřad nupturientům vydá osvědčení o splnění všech zákonných požadavků pro uzavření platného manželství. Jeden výtisk je součástí církevních dokumentů, druhý se vrací matrice.

Po předložení tohoto osvědčení oddávajícímu, může být v době jeho tříměsíční platnosti církevní sňatek uzavřen.⁸⁶ V případě nedodržení tohoto postupu manželství nevzniká a nemá tedy žádné právní důsledky. Zákon o rodině stanoví způsob uzavření manželství. V naší republice je možné uzavřít manželství formou občanského nebo církevního sňatku. Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství. Prohlášení se činí veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků. Uzavřít manželství formou církevního sňatku je možné před osobou pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností.⁸⁷ Oprávnění oddávat upravují vnitřními předpisy církve, v případě římskokatolické církve může oddávat místní ordinář, farář nebo jimi pověřený kněz nebo jáhen. Přítomnost dvou svědků je vyžadována jak zákonem o rodině, tak i kano-nickým právem. Veřejnost prohlášení o vstupu do manželství je zajištěna uzavíráním manželství na místě určeném církevními předpisy, pokřtění uzavírají manželství zpravidla ve farním kostele, případně s dovolením místního ordináře i v jiném kostele, kapli nebo na jiném vhodném místě.⁸⁸ Vždy však musí být manželství uzavřeno před osobou pověřenou registrovanou církví. Oddávající je jako orgán státem registrované církve, před kterým došlo k uzavření manželství, povinen do tří pracovních

⁸⁵ Portál veřejné správy České republiky. *Postup při uzavírání manželství – formou církevního sňatku.*

⁸⁶ Srov. *Zákon č. 94/1963 Sb.*, §4b.

⁸⁷ Musí jít o církev nebo náboženskou společnost registrovanou dle zákona č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností.

⁸⁸ Srov. *CIC*, kán. 1118.

dnů od uzavření manželství doručit protokol o uzavření manželství⁸⁹ příslušnému matričnímu úřadu, v jehož obvodu bylo manželství uzavřeno. Na základě tohoto protokolu provede matriční úřad ve třicetidenní lhůtě zápis manželství do matriční knihy a vydá manželům oddací list, na základě kterého žádají o vydání nového občanského průkazu, případně cestovního pasu. Zákon o rodině dává věřícím nupturientům také možnost uzavřít nejdříve občanský sňatek se všemi občansko-právními důsledky a až poté uzavřít církevní manželství, z hlediska církve tedy nejde o uzavření manželství, ale jeho faktické zplatnění.⁹⁰ Opačný postup však možný není.⁹¹ Prohlášení o uzavření manželství se činí veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků.⁹² Uzavření manželství se potvrzuje protokolem o uzavření manželství,⁹³ do kterého se zapisují jména, příjmení a rodná čísla svědků; jde-li o cizince, který nemá rodné číslo, datum a místo jeho narození. Z uvedeného vyplývá, že se svědek při uzavření manželství prokazuje průkazem totožnosti, tedy občanským průkazem nebo cestovním pasem. Ve výjimečném případě, kdy je přímo ohrožen život snoubence, zákon umožňuje uzavření manželství na jakémkoli místě.⁹⁴ V požadavcích církevního a státního práva však existují rozdíly. Kanonické právo umožňuje uzavření platného manželství ve výjimečných případech pouze v přítomnosti dvou svědků bez asistence oddávajícího,⁹⁵ s touto možností sekulární právo nepočítá a manželství takto uzavřené by nemělo žádné občansko-právní následky, protože před sekulární společností by vůbec nevzniklo. Proto je nutné v případě, že ohrožení života pomine uzavřít manželství řádnou formou podle sekulárního práva. Zákon o rodině stanovuje i podmínky uzavírání sňatku prostřednictvím zástupce, manželství může být takto uzavřeno na základě pravomocného rozhodnutí příslušného úřadu, plné moci a splnění dalších zákonných podmínek.⁹⁶

⁸⁹ Viz příloha č. 3 – Protokol o uzavření manželství.

⁹⁰ Srov. tamtéž, kán. 1156.

⁹¹ Srov. *Zákon. č. 94/1963 Sb.*, §10.

⁹² Srov. *CIC*, kán. 1108.

⁹³ Viz příloha č. 3 – Protokol o uzavření manželství.

⁹⁴ Srov. *Zákon. č. 94/1963 Sb.*, § 4a, b.

⁹⁵ Srov. *CIC*, kán. 1116.

⁹⁶ Srov. *Zákon. č. 94/1963 Sb.*, §9.

Vyloučení překážek

Z hlediska sekulárního práva existuje skupina překážek uzavření manželství, na základě kterých soud i bez návrhu vysloví jeho neplatnost. Do této skupiny náleží manželství uzavřené s ženatým, vdanou nebo v trvajícím partnerství, s předky, potomky, se sourozenci a to i za trvání osvojení.⁹⁷ V těchto případech je možné prohlásit neplatnost manželství i po jeho zániku.⁹⁸ Dále není možné uzavřít manželství:

- s osobou duševně nemocnou v případě, že je následkem nemoci omezena způsobilost k právním úkonům, v důsledku bezprávní výhrůžky, omylu v osobě nebo povaze právního úkonu uzavření manželství,
- bez povolení s nezletilým, je ho však možné zplatnit v případě, že žena je těhotná a manžel dosáhne osmnácti let.⁹⁹

Neexistující manželství

Manželství vůbec nevznikne, bylo-li uzavíráno z donucení fyzickým násilím, s nezletilým mladším šestnácti let, nebyl-li církevní sňatek uzavřen před příslušným orgánem církve, případně bylo-li uzavřeno církevní manželství bez splnění požadavků sekulárního práva – chybějící osvědčení, sňatek uzavíraný v zastoupení bez povolení kraje. Uzavření manželství v zastoupení je možné pouze z vážných důvodů na základě povolení okresní úřadu. Zástupcem může být pouze zletilá fyzická osoba, způsobilá k právním úkonům, stejného pohlaví jako zastupovaný snoubenec. Je vyžadována písemná plná moc s přesným označením druhého snoubence a úředně ověřeným podpisem zastoupeného a veškerými podstatnými náležitostmi. Zástupce podepíše prohlášení snoubence o tom, že vstupuje do manželství. Zastoupen může být pouze jeden snoubenec.¹⁰⁰

⁹⁷ Srov. *Zákon. č. 94/1963 Sb.*, § 11-13.

⁹⁸ Srov. *tamtéž*, § 15.

⁹⁹ Srov. *tamtéž*, § 13.

¹⁰⁰ Srov. *tamtéž*, § 9.

3.3.2.2 Požadavky kanonického práva, ohlášky

Při uzavírání církevního sňatku musí katoličtí nupturienti splnit požadavky státního i kanonického práva. Osobní příprava na uzavření manželství je jednou z forem pomoci křesťanům v otázkách manželství.¹⁰¹ Součástí právní přípravy na manželství v jeho bezprostřední etapě je kanonické šetření,¹⁰² během kterého se kvalifikovaně posuzuje svoboda a integrita manželského souhlasu, zkoumá se existence skutečné vůle k trvale platnému manželství i otevřenost k přijímání dětí a jejich náboženské výchově. Za tuto část přípravy na manželství je odpovědný farář. Kodex kanonického práva zavazuje dokonce všechny věřící povinností oznámit veškeré překážky bránící uzavření manželství, o kterých vědí místnímu faráři nebo ordináři.¹⁰³

Náležitý souhlas a jeho nedostatky

Součástí předsňatkového kanonického řízení je osobní kontakt potřebný k nabytí morální jistoty o svobodném stavu nupturientů, jejich náležitém chápání manželství a úmyslu uzavřít manželství. Důvodem nutnosti nabytí morální jistoty o svobodném stavu každého nupturienta a jeho náležitém úmyslu uzavřít správně chápané manželství, je zajištění náležitého manželského souhlasu, kterým se manželství zakládá. Souhlas není lidskou mocí nahraditelný a je podmínkou uzavření platného církevního manželství.¹⁰⁴ Proto je nutné vyloučit vady manželského souhlasu způsobující nedostatečnost souhlasu s následnou neplatností manželství. Jedná se o vady v poznání, ve vůli nebo v prezentaci souhlasu.¹⁰⁵ Protože při hodnocení nedostatků poznání se vychází ze zásady, že to co není poznané, není ani chtěné, může být závažný nedostatek poznání důvodem neplatnosti manželského souhlasu. Nedostatkem je omyl chápaný jako vnitřní subjektivní jistota, která se neshoduje s objektivní realitou.¹⁰⁶ Mezi omyly, které působí podstatný nedostatek v poznání a tím i neplatnost manželství řadíme:

1. *Nedosažení potřebného minima znalostí o manželství*, kterým je alespoň to, že se jedná o trvalé společenství jednoho muže a jedné ženy svojí povahou zaměřené

¹⁰¹ Srov. CIC, c. 1063.

¹⁰² Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR*, čl. 5.6.

¹⁰³ Srov. CIC, c. 1069.

¹⁰⁴ Srov. CIC, kán. 1057.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, kán. 1095.

¹⁰⁶ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 98.

k potomstvu plozenému na základě jejich sexuální součinnosti. Nedosažením tohoto minima znalostí vzniká vada souhlasu zakládající důvod neplatnosti manželství. Současně však platí presumpce naplnění požadavků dosažením puberty, jejíž věkovou hranici kanonické právo nestanovuje.¹⁰⁷ Sekulární právo ukládá nupturientům povinnost vzájemně poznat své charakterové vlastnosti a zdravotní stav, nesplnění tohoto ustanovení není důvodem neplatnosti manželství.¹⁰⁸

2. *Omyl v osobě druhého nupturienta.*¹⁰⁹
3. *Omyl o zásadních vlastnostech* druhého nupturienta nezakládá důvod neplatnosti manželství, pokud nejde o výjimku vyžadované konkrétní vlastnosti.¹¹⁰
4. *Podvodem zapříčiněný omyl* v důležité vlastnosti druhého nupturienta.¹¹¹
5. *Omyl ohledně podstatných vlastností manželství*, kterými je jednota, nerozlučitelnost a svátostná důstojnost manželství.¹¹² Rozlišuje se omyl teoretický a praktický. Praktický omyl vede k tomu, že nupturient svojí vůlí zahrnutě vylučuje podstatnou vlastnost manželství /kdybych býval věděl/. Nedostatek vůle pro život v jednotě a nerozlučitelnosti může být důvodem pro prohlášení neplatnosti manželství.¹¹³
6. *K omylu ohledně platnosti manželství* dochází v případě, že nupturient nabývá po uzavření sňatku subjektivního přesvědčení o neplatnosti manželství a to i přesto, že není vůle uzavřít manželství neplatně.
7. *Člověk s nedostatečným užíváním rozumu*, není schopen dát dostatečný manželský souhlas.¹¹⁴ Nedostatek rozumových schopností může být trvalý zapříčiněný například schizofrenií nebo paranoiou nebo jde o dočasnou poruchu užívání rozumu způsobenou nahodilými příčinami jako je působení návykových látek, stavy šoku, hysterické záchvaty. Závažnost situace posuzuje církevní soud na základě znaleckého posudku.
8. *Závažná porucha soudnosti brání posouzení povahy manželství ohledně podstatných manželských práv a povinností.* Míru závažnosti posuzuje církevní soud. K platnosti souhlasu se vyžaduje rozlišení skutečného významu manželství jako

¹⁰⁷ Srov. tamtéž, s. 100.

¹⁰⁸ Srov. *Zákon. č. 94/1963 Sb.*, § 2.

¹⁰⁹ Srov. *CIC*, kán. 1097 § 1.

¹¹⁰ Srov. tamtéž, kán. 1097 § 2.

¹¹¹ Srov. tamtéž, kán. 1098.

¹¹² Srov. tamtéž, kán. 1099.

¹¹³ Srov. Němec. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 104.

¹¹⁴ Srov. *CIC*, kán. 1095/1.

trvalého a věrného společenství jednoho muže a jedné ženy, kteří si vzájemně pomáhají a jsou otevření plození dětí. Mezi další příčiny patří *nedostatek praktického úsudku v oblasti manželství, jeho silné ovlivnění skutečnostmi mimo rozum a vůli* jako například neovládnuté vášně, psychické poruchy nebo sexuální anomálie, poruchy osobnosti a závažná citová nezralost. Samotné zbrklé neuvážené rozhodnutí není důvodem neplatnosti manželství.¹¹⁵

Další skupinou vad souhlasu jsou nedostatky ve vůli.

1. *Nupturient není psychicky schopný převzít podstatné manželské povinnosti.*¹¹⁶ Hodnotí se reálná schopnost převzít závazky, které z uzavření manželství vyplývají, jako je výchova dětí, společenství života, schopnost k soužití. Musí jít o skutečnou trvalou neschopnost, která existuje už v době sňatku a nikoli o pouhou neschopnost. Posuzuje církevní soud. Nejčastějšími uváděnými příčinami jsou homosexualita, bisexualita, sexuální anomálie, návykové závislosti a závažné afektivní poruchy.¹¹⁷
2. *Simulace souhlasu.* Manželským slibem si nupturienti vzájemně vyjadřují svůj závazek a právo předpokládá opravdovost tohoto vnějšího souhlasu. O simulaci se jedná v případě, že je manželský souhlas pouze předstírán, mezi vnějším vyjádřením a vnitřním úmyslem existuje rozpor a nupturient vědomě odmítá manželství jako celek nebo jeho podstatné vlastnosti a prvky.¹¹⁸ Může tedy vyjádřit manželský souhlas, ale zamýšlet manželství v rozporu s jeho křesťanskými principy nebo zamýšlí uzavřít manželství pouze ze zjištěného důvodu. Simulace může být částečná nebo úplná. Odmítá-li člověk manželství jako celek, jedná se o úplnou simulaci. Pro částečnou simulaci je charakteristické, že člověk sice vstupuje do manželského svazku, ale současně odmítá některou jeho podstatnou vlastnost nebo některý podstatný prvek.¹¹⁹
3. *Podmínečný souhlas.* Jedná se o stanovení podmínky, na jejímž splnění nebo nesplnění závisí platnost smlouvy, pro manžele se tedy splnění podmínky stává důležitější než manželství samo. Podmínka do budoucna je zakázána, do minulosti

¹¹⁵ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 109.

¹¹⁶ Srov. *CIC.* kán. 1095/3.

¹¹⁷ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 111

¹¹⁸ Srov. *CIC.* kán. 1101.

¹¹⁹ Srov. PALLA. *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*.

nebo přítomnosti může povolit stanovení podmínky místní ordinář, vždy ji však povoluje písemným dokladem, který podstatně usnadňuje církevnímu soudu případné dokazování neplatnosti manželství.¹²⁰

4. Takové i neúmyslně *zvnějšku způsobené násilí nebo vážný strach*, kterého se člověk může zbavit pouze uzavřením manželství.¹²¹ Protože situace se přičií svobodnému rozhodnutí k plnému vzájemnému odevzdání se druhému, souhlas je nedostatečný a manželství nevzniká. Násilí je strach vyvolávající fyzické nebo morální nucení zvnějšku, kterému se lze vyhnout pouze manželstvím. Těžký strach nutí člověka dát souhlas, který by normálně nikdy nedal. Pochází-li strach z vůle jiné osoby například ze strany druhého partnera, rodičů nebo jiných osob nikoli pouze v představě, nebo nepříznivé situaci a je skutečným důvodem uzavření manželství protože nupturient vidí jako jedinou možnost, jak se strachu zbavit uzavřením manželství, je takové manželství neplatné.¹²²

Poslední skupinu tvoří nedostatky v prezentaci souhlasu, které mohou vést k nedostatečnosti souhlasu a neplatnosti manželství.

1. *Neexistuje požadovaná shoda mezi vnějším vyjádřením a vnitřním souhlasem.*¹²³
2. *Uzavření manželství prostřednictvím zástupce* může být dovoleno, pokud vznikne náhlá potřeba uzavřít manželství a jedna nebo obě strany se nemohou uzavření manželství účastnit. Typickým příkladem je uzavření manželství vojáků během válečného konfliktu nebo manželství imigrantů. Má-li vzniknout platné manželství, musí být zastoupení platné a pro dosažení občansko-právních důsledků musí být splněny i odlišně stanovené požadavky sekulárního práva. V případě, že zmocnitel své zmocnění před uzavřením manželství odvolá nebo ho v této době zasáhne duševní porucha, je manželství neplatné a to i tehdy když o tom neví zástupce ani druhá strana. Jestliže je ověření časově omezené, ztrácí svou platnost uplynutím stanovené doby.¹²⁴
3. *Uzavření manželství prostřednictvím tlumočnicka*, který smluvními stranám přeloží slova úředního svědka a úřednímu svědkovi přeloží slova nupturientů v případě, že

¹²⁰ Srov. tamtéž; CIC, kán. 1102.

¹²¹ Srov. CIC, kán. 1103.

¹²² Srov. PALLA. *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*.

¹²³ Srov. CIC, kán. 1104.

¹²⁴ Srov. CIC, kán. 1105; NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s.122-124.

církví pověřený svědek uzavření manželství jazyku stran nerozumí. Tlumočnick musí být čestný, důvěryhodný a musí ovládat jazyk kněze i jazyk osob uzavírajících manželství. Vhodné je jeho přísežné prohlášení, že řádně svůj úkol splní, ale na sebe žádné závazky vůči osobám vstupujícím do manželství.¹²⁵

Překážky a zákazy manželství

Podstatnou součástí předsňatkového řízení je zjišťování a vyloučení překážek a zákazů manželství a vyžádání potřebných dispenzí a povolení potřebných k zajištění možnosti uzavřít platné a dovolené manželství. Překážkou rozumíme důvod, který působí neplatnost i nedovolenost manželství, zákazem je důvod, který působí nedovolenost manželství. Z neplatnosti vyvazuje dispenz z nedovolenosti povolení.¹²⁶ Překážka může být tajná nebo veřejná, novou překážku může zavést pouze papež. Jednotlivé překážky manželství jsou formulovány v kánonech církevního práva a v konkrétních situacích se podle nich rozhoduje o způsobilosti či případné nezpůsobilosti k uzavření církevního sňatku.¹²⁷ Překážky se zjišťují v rámci kanonického šetření kladením otázek odděleně muži a ženě a o tomto zjišťování se provádí zápis.¹²⁸

Možnosti udělení dispense od manželských překážek se liší v závislosti na okolnostech. Za běžných okolností se uděluje řádná dispenz a to zpravidla místním ordinářem mimo překážek církevního práva, od nichž může dispenzovat pouze Apoštolský stolec, kterému je výslovně vymezeno dispenzovat od překážek ze svátosti svěcení, z veřejného celoživotního slibu čistoty v řeholní společnosti papežského práva a v případě zločinu manželovraždy.¹²⁹ V nebezpečí smrti nebo v situaci naléhavé nutnosti při nemožnosti odložení sňatku na dobu po obdržení řádné dispense bez zamezení závažné škodě, se postupuje podle pravidel pro udělování mimořádné dispense. V případě nebezpečí smrti alespoň jednoho nupturienta může místní ordinář udělit dispenz od všech veřejných i tajných překážek mimo překážky kněžského svěcení, a v případě, že není možnost obrátit se na místního ordináře nebo pouze telefonicky nebo telegraficky, má stejné oprávnění dispenzovat kněz, řádně zmocněný posvátný

¹²⁵ Srov. *CIC*, kán. 1106 -1107.

¹²⁶ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 46.

¹²⁷ Srov. KAŠNÝ. Manželství očima kanonického práva in *Teologické texty*, ročník 12, č. 5/2001, s. 196-197.

¹²⁸ Viz příloha č. 4 – Zápis k žádosti o církevní sňatek.

¹²⁹ Srov. *CIC*, kán. 1078.

služebník, případně i oddávající kněz nebo jáhen. Od tajných překážek vnitřního oboru může za těchto okolností dispenzovat zpovědník i mimo svátost smíření.¹³⁰ Obdobně se postupuje v případech naléhavé nutnosti, kdy je místní ordinář oprávněn udělit dispenz od všech překážek manželství mimo trvalého slibu čistoty v řeholním institutu papežského práva a překážky svěcení. Neexistuje-li možnost obrátit se na místního ordináře, přechází tato pravomoc na faráře, případně oddávajícího případně na kněze nebo jáhna přítomného uzavírání manželství. Tajné překážky, které není možné prokázat ve vnějším oboru, může dispenzovat i zpovědník a to i mimo svátost smíření.

Osoba, která mimořádně uděluje dispenz, je povinna její udělení mimo vnitřní svátostný obor oznámit do tří dnů místnímu ordináři, aby mohla být zaznamenána v knize oddaných nebo v případě udělení dispenze pro vnitřní nesvátostný obor v tajném archivu diecézní kurie. Nastal-li případ, že byla udělena mimořádná dispenz od překážky, jejíž dispenzování je vyhrazeno pouze Apoštolskému stolci oznamuje se udělení dispenze Apoštolské Penitenciárie a není-li jejím reskriptem stanoven opak, pak i místnímu ordináři.

V předsňatkovém kanonickém řízení je třeba zjišťovat tyto překážky, které brání uzavření platného církevního manželství:

1. *Překážka věku* slouží k zajištění minimální základní fyzické zralosti nupturientů. Minimální věk pro manželství je u ženy stanoven na 14 let a u muže na 16 let.¹³¹ Tato nejnižší věková hranice pro uzavření manželství je stanovena pro celý svět, vzhledem k tomu, že zralost ženy je rozdílná v různých částech světa. Obecně tato překážka nemá být dispenzována, pokud nupturienti nemohou uzavřít manželství ani podle sekulárního práva.¹³²
2. *Překážka trvalé tělesné neschopnosti* zajišťuje schopnost dosáhnout integrity manželství a naplnění jeho podstatného účelu, kterým je zplodění potomků. Jedná se o nedispenzovatelnou překážku božského práva. V českém sekulárním právu překážka tělesné neschopnosti neexistuje. Rozlišujeme neschopnost k souloži, která musí být trvalého charakteru a musí existovat již v okamžiku uzavírání manželství.

¹³⁰ Srov. *CIC*, kán. 1079.

¹³¹ Srov. *CIC*, kán. 1083.

¹³² V našich podmínkách mohou z hlediska sekulárního práva uzavřít platné manželství pouze osoby od 18 let, případně starší 16-ti let bylo-li jim uzavření manželství soudně povoleno.

V případě, že existuje právní nebo skutková pochybnost není důvodem pro prohlášení neplatnosti manželství. O trvalé tělesné neschopnosti platí, že nemůže sama pominout, ani není léčitelná běžnými řádnými prostředky. Může být fyzická i psychická. Jedná-li se o tělesnou neschopnost vůči konkrétnímu partnerovi nebo skupině, ke které nupturient náleží, jedná se o neschopnost relativní, v případě, že se neschopnost týká jakéhokoli partnera, jde o absolutní tělesnou neschopnost.¹³³

Do této překážky patří také neplodnost, která sama o sobě neplatnost manželství nepůsobí. Výjimku tvoří případ, kdy byl jeden z nupturientů podvodně oklamán.¹³⁴

3. *Překážka trvajících manželského svazku*¹³⁵ vychází z trvalosti a nerozlučitelnosti manželství. Jedná se o překážku přirozeného práva, která je nedispensovatelná, může pouze pominout a to absolutně smrtí jednoho z manželů, případně rozloučením manželství církevní autoritou nebo relativně prohlášením manžela za mrtvého, případně prohlášením manželství za neplatné od počátku. Posuzuje se trvalost právního pouta manželství, které trvá i přesto, že spolu manželé přestali žít nebo i bydlet, nebo v případě, že byli rozvedeni sekulárním soudem, v případě odloučení manželství za trvání manželství realizované církevní autoritou, v době posuzování platnosti manželství církevním soudem nebo dosud neplnomocného rozsudku nebo v době probíhajícího řízení o rozloučení manželství dle církevního práva až do zplnomocnění rozsudku.¹³⁶
4. *Překážka různosti náboženství* chrání samotné manžele tím, že je vede k hledání partnera stejného náboženského vyznání a tím brání víru katolického nupturienta a výchovu jeho dětí ve víře. Překážka se týká i manželství katolíků s nepokřtěnými. Pochybnost o křtu u jednoho nupturienta nebrání uzavření manželství.¹³⁷ V případě získání nepochybné jistoty o tom, že v době uzavírání manželství nebyl jeden nupturient pokřtěn, může být již uzavřené manželství prohlášeno za neplatné. Od této překážky církevního práva může dispensovat místní ordinář. K tomu, aby mohla být překážka různosti náboženství dispensována, musí nejprve katolický nupturient potvrdit své prohlášení o připravenosti uchovat svoji víru, pokřtít a vychovat v ní své děti. Současně je nutné, aby byl o těchto příslibech informován nekatolický nupturient. Oba musí být informováni o cílech a podstatných vlastnostech man-

¹³³ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 51.

¹³⁴ Srov. *CIC*, kán. 1098.

¹³⁵ Srov. *CIC*, kán. 1085.

¹³⁶ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 53.

¹³⁷ Srov. *CIC*, kán. 1086.

želství a žádný z nich je nesmí vylučovat.¹³⁸ Od této je nutno odlišit *zákaz smíšeného manželství*,¹³⁹ které mezi sebou uzavírají dva křesťané jiného vyznání. Je-li jeden z nich katolík, řeší se věc podle katolického církevního práva.

5. *Překážka svěcení*¹⁴⁰ řeší otázku, zda již vysvěcený muž může přijmout svátost manželství, týká se osob, které přijaly jáhenské, kněžské a biskupské svěcení. Jde o dispenzovatelnou překážku církevního práva. Dispenz od této překážky však uděluje v obvyklých případech výhradně Apoštolský stolec, přitom prakticky se dispenz biskupům neudílí, kněžím pouze z nejzávažnějších důvodů a v latinském obřadu vždy se současným zákazem výkonu posvátné služby, jáhnům může v nebezpečí smrti udělit dispenz i místní ordinář, duchovní správce, zpovědník, delegovaný i nedelegovaný duchovní. Dalším způsobem odstranění překážky je úřední zjištění neplatnosti svěcení církevním soudem. Překážka zaniká v momentě, kdy rozhodnutí církevního soudu nabude právní moci.¹⁴¹
6. *Překážka řeholního slibu čistoty* se vztahuje na každého řeholníka, který složil trvalý slib čistoty. Jde o dispenzovatelnou překážku církevního práva. Z této překážky jsou vyloučeni novici, členové skupin jiného způsobu zasvěceného života, terciáři i ti, kteří se zavázali soukromě slibem čistoty. Překážka může zaniknout také dispencí od řeholních slibů. Nikoli neplatné, ale pouze nedovolené manželství by uzavřeli řeholníci vázaní pouze časnými sliby, ti, kteří jsou členy sekulárních institutů a společenství zasvěceného života, zasvěcené panny a poustevníci, zasvěcené vdovy a vdovci.¹⁴²
7. *Překážka únosu a zadržování* chrání ženu před ohrožením a omezováním osobní svobody vnější situací, jejímž účelem je dosáhnout manželského souhlasu. Jde o překážku církevního práva, která zaniká v případě, že se žena svobodně rozhodne pro manželství.¹⁴³
8. U *překážky zločinu* je důvodem, který brání uzavření manželství kvalifikovaná vražda toho manželského partnera, který stojí v cestě plánovaného sňatku a to bez ohledu na to, spáchal-li zločin pouze jeden nupturient nebo oba společně.¹⁴⁴

¹³⁸ Srov. *CIC*, kán.1125.

¹³⁹ Srov. *CIC*, kán.1124 a násl.

¹⁴⁰ Srov. *CIC*, kán.1087.

¹⁴¹ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 58.

¹⁴² Srov. tamtéž, s. 59-62; *CIC*, kán.1088.

¹⁴³ Srov. *CIC*, kán.1089.

¹⁴⁴ Srov. tamtéž, kán. 1090; NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 65-66.

9. *Překážka pokrevního příbuzenství* je ve všech stupních přímé linie a do čtvrtého stupně boční linie.¹⁴⁵ Překážka je ve čtvrtém a zcela výjimečně ve třetím stupni boční linie částečně dispenzovatelná místním ordinářem. V nedispenzovatelných stupních platí v pochybnosti o existenci pokrevního příbuzenství zákaz uzavření manželství.¹⁴⁶
10. *Překážka zákonného příbuzenství* vzniká i z neplatného manželství, z právně prokazatelného konkubinátu, vždy v prvním sestupném i vzestupném stupni a trvá i po ukončení soužití. Jde o dispenzovatelnou překážku církevního práva. Za normálních okolností dispenzuje místní ordinář.¹⁴⁷
11. *Překážka švagrovství neboli afinity* vzniklé na základě platného manželství s trváním i po jeho zániku.¹⁴⁸
12. *Překážka veřejné počestnosti* vzniká z neplatného manželství, z veřejného konkubinátu. Vznik překážky však nezakládá civilně uzavřené manželství ani manželství uzavřené jinou než předepsanou formou.¹⁴⁹

Sňatek katolíka východního a západního obřadu

Uzavírají-li manželství dva katolíci jeden východního a druhý latinského obřadu, je třeba respektovat rozdíly, neboť dle práva východního obřadu způsobuje existence překážky i u jedné strany neplatnost manželství. Vzhledem k tomu, že tato zásada vychází z přirozeného práva, je v jurisprudenci aplikována i přesto, že není obsažena v *CIC*.¹⁵⁰ Odlišně stanoví východní právo překážky uzavření manželství vzhledem k latinskému takto:

- Pod sankcí neplatnosti zakazuje uzavírat manželství s jakoukoli podmínkou (kán. 826 *CCEO*).
- Překážka únosu se týká nejen ženy, ale i muže (kán. 806 *CCEO*).
- Překážka švagrovství dle *CIC* jen pro přímou linii, je rozšířena až do 2. stupně boční linie (kán. 809 *CCEO*).

¹⁴⁵ Srov. *CIC*, kán.1091.

¹⁴⁶ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 69.

¹⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 70 - 71; *CIC*, kán.1094.

¹⁴⁸ Srov. *CIC*, kán.1092. Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 74.

¹⁴⁹ Srov. *CIC*, kán.1093.

¹⁵⁰ Srov. *CCEO*, kán. 790 §1 in BOTEK - ORLITA. *Manželské právo v přehledu pro pastorační potřeby brněnské diecéze a katechetický kurz*, s. 22-23.

Odlišně právo východního obřadu chápe překážku veřejné mravopočestnosti, překážka vzniká již započítím společného života nupturientů vázaných kanonickou formou tohoto práva. Až na výjimky je překážkou i civilně nebo před nekatolickým vysluhovatelem uzavírané manželství. Existuje i překážka duchovní příbuzenství (kán. 811 *CCEO*) mezi křesťním kmotrem nebo kmotrou a křtěncem a jeho rodiči, která brání sňatku mezi kmotrem a rodičem křtěnce nebo křtěncem.¹⁵¹

Zákazy manželství působící nedovolenost manželství

Existují tři skupiny zákazů manželství, zpravidla se odstraňují povolením místního ordináře, o které kněz žádá zvláště v případech, kdy nupturient:¹⁵²

- nemá domicil nebo kvazidomicil,
- nemůže manželství uzavřít nebo uznat podle sekulárního práva,
- je vázán povinnostmi k partnerovi nebo dětem z předchozího svazku včetně neplatného nebo nezákonného,
- který prokazatelně odmítl katolickou víru,
- je v nápravném církevním trestu,
- je nezletilý a chce uzavřít sňatek bez vědomí rodičů nebo proti jejich odůvodněným námitkám,
- zamýšlí uzavřít manželství prostřednictvím zástupce.

Další skupinu tvoří zákazy, které jsou v *CIC* výslovně uvedeny, ale rozptýleně mimo kánony, které vymezují první skupinu. Sem patří zákazy, které jsou příčinou neplatnosti manželství uzavřených:

- před dosažením věku, který stanovila biskupská konference,
- v pochybnosti o existenci překážky pokrevního příbuzenství,
- s připojením podmínky do minulosti nebo přítomnosti,
- i přes nezjištěný svobodný stav nupturientů,
- mimo příslušný farní kostel,

¹⁵¹ Srov. BOTEK - ORLITA. *Manželské právo v přehledu pro pastorační potřeby brněnské diecéze a katechetický kurz*, s. 22-23.

¹⁵² Srov. *CIC*, kán. 1071.

- smíšená manželství mezi katolickým nupturientem a nupturientem jiného křesťanského vyznání,
- mezi katolíkem a pravoslavným,
- tajně,
- nupturientem vázaným časnými řeholními sliby, případně novicem řeholního institutu,
- s tím, kdo je vázán posvátnými závazky v sekulárním institutu,
- zasvěcenou pannou, vdovou, vdovcem, poustevníkem bez rozvázání posvátných závazků,
- nupturientem, který je členem skupiny jiného zasvěceného života nebo složil soukromý slib čistoty,
- na základě zaniklého předchozího manželství, jehož zánik je založen na prohlášení manžela za mrtvého.¹⁵³

Poslední skupinu tvoří *soudní a administrativní zákazy manželství*, které mohou být součástí rozsudku nebo rozhodnutí církevního soudu při prohlašování neplatnosti manželství nebo ho může vydat místní ordinář, případně Apoštolský stolec.¹⁵⁴

Zákaz smíšeného manželství

Smíšené je manželství¹⁵⁵ uzavírají křesťané různého vyznání. Nejedná se o manželství katolíka s nepokřtěným. Je-li jeden z nupturientů katolík, řídí se katolickým kanonickým právem. Před uzavřením smíšeného manželství, které církev pro úskalí s ním spojená nedoporučuje, je třeba k jeho uzavření vyžádat výslovné dovození ordináře. Podmínkou je prohlášení katolické strany a jeho písemné potvrzení do snubního protokolu,¹⁵⁶ že bude chránit svoji víru a udělá vše pro to, aby jeho děti byly pokřtěny a vychovány v katolické víře a včasné informování nekatolíka o těchto příslibech, což také písemně potvrdí. Oba nupturienti musí být poučeni o cílech a podstatných vlastnostech manželství.¹⁵⁷

¹⁵³ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 83-88.

¹⁵⁴ Srov. *CIC*, kán. 1684, 1077.

¹⁵⁵ Srov. *tamtéž*, kán. 1124 - 1129.

¹⁵⁶ Viz příloha č. 4 – Zápis k žádosti o církevní sňatek.

¹⁵⁷ Srov. *CIC*, kán. 1125.

Pro platnost smíšeného manželství je nutné dodržet kanonickou formou při jeho uzavírání, od které je však možné v případě, kdy by bylo dodržení kanonické formy spojeno s velkými obtížemi dispenzovat po konzultaci místního ordináře katolického nupturienta s místním ordinářem místa sňatku.¹⁵⁸ Následně je možné uzavřít sňatek občanskou formou nebo v jiné církvi případně církevním společenství. Kanonická forma se vyžaduje k platnosti i dovolenosti manželství, výjimku tvoří pár, z nichž jeden je pravoslavným křesťanem, v tomto případě se vyžaduje kanonická forma pouze k dovolenosti manželství.¹⁵⁹ Vždy platí striktní zákaz dvojího náboženského sňatku souběžně ani po sobě. Při katolickém sňatku nesmí asistovat nekatolický duchovní ani katolický duchovní při nekatolickém sňatku. Katolický duchovní se může podílet na slavení v nekatolickém kostele a nekatolický v katolickém pouze na základě povolení místního ordináře. Až na výjimky povolené místním ordinářem probíhá katolický sňatek bez slavení mše svaté. Společná účast na eucharistii je možná pouze při zachování příslušných norem ve zcela výjimečných případech.¹⁶⁰ Oběma manželům, kteří uzavřeli smíšené manželství, náleží duchovní pomoc na přispění k jednotě v manželském a rodinném životě.¹⁶¹ Katolickým partnerům mají ordináři a duchovní pastýři poskytovat duchovní pomoc pro zachování katolické víry a katolické výchově dětí.¹⁶²

Sepisování snubního protokolu

Sepisování snubního protokolu¹⁶³ je součástí pastoračního rozlišování o možném životě budoucího manželství z hlediska hloubky, kvality a autenticity náboženského života budoucích manželů. Za zjišťování je odpovědný oddávající farář. Sepisování snubního protokolu přísluší výlučně faráři, který je oprávněn k tomu delegovat kaplana nebo jáhna. V případě, že zjišťování provádí jiný než oddávající farář, oznámí oddávajícímu výsledky šetření věrohodnou listinou.¹⁶⁴ Oddávající je povinen vzít na vědomí fakt a vysvětlit nupturientům nemožnost uzavřít sňatek v případě, že vý-

¹⁵⁸ Srov. CIC, kán. 1127; NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 143.

¹⁵⁹ Srov. CIC, kán. 1127 §1.

¹⁶⁰ Srov. CIC, kán. 844; PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ. *Direktář k provádění ekumenických principů a norem* z 25. 3. 1993, čl. 124 – 125, 129 – 131.

¹⁶¹ Srov. CIC, kán. 1128.

¹⁶² Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 94-95.

¹⁶³ Viz příloha č. 4 – Zápis k žádosti o církevní sňatek.

¹⁶⁴ Srov. CIC, kán. 1070.

slovně a formálně odmítají to, co církev sňatkem pokřtěných zamýšlí.¹⁶⁵ K sepsání snubního protokolu je třeba vyžádat aktuální výpisu z křestní matriky se záznamy případných změn, které se do ní zapisují. V poznámce křestní matriky se zaznamenává výstup z církve, řeholní sliby i případný dřívější církevní sňatek. Veškeré údaje do protokolu se zapisují podle platných úředních dokladů, kde to není možné na základě podepsaného místopřísežného prohlášení o jejich pravdivosti. Současně je třeba dotázat se nupturientů na existenci vážných důvodů pro nekonání ohlášek, v oprávněných důvodech od nich dispenzovat a o vykonaných ohláškách pořídit zápis.

Ohlášky

Ohlášky slouží k oficiálnímu informování místního společenství věřících o zamýšleném sňatku a vedle sepisování snubního protokolu představují další způsob zjišťování překážek uzavření sňatku.¹⁶⁶ Směrnice České biskupské konference o ohláškách z 27. 1. 1993 předepisují vykonání ohlášek ve farnosti místa trvalého bydliště nupturientů a v místě konání sňatku. A to nejpozději deset dnů před sňatkem při všech bohoslužbách během jedné neděle ve farnostech domicilu případně kvazidomicilu obou nupturientů čtrnáct dní před svatbou jedenkrát ústně nebo písemně po celou dobu na vývěsce kostela předepsanou formou (kdo, kdy, kde v kolik hodin uzavře církevní sňatek). Současně jsou věřící upozorňováni na povinnost oznámit faráři nebo ordináři všechny překážky bránící uzavření manželství, o kterých ví.¹⁶⁷ Konají-li se v jiné farnosti, obdrží snoubenci tiskopisy, pro svého faráře, který je po vykonaných ohláškách vrátí oddávajícímu. Toto obecné pravidlo může být v jednotlivých diecézích modifikováno jejich partikulárním právem.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR*, čl. 5. 8.

¹⁶⁶ Srov. *CIC*, kán. 1066, 1067.

¹⁶⁷ Srov. *tamtéž*, kán. 1069.

¹⁶⁸ Srov. *tamtéž*, kán. 1067; NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 36.

3.3.3 Příprava svatebního obřadu

Svatebním obřadem s udělením svátosti manželství vrcholí příprava snoubenců a začíná manželský život. V tomto okamžiku končí bezprostřední příprava na manželství ženicha a nevěsty a začíná etapa vzdálené přípravy na manželství jejich budoucích dětí. Slavení svatby před církví v přítomnosti Pána je účinnou odpovědí na jeho milost, kterou manželé dostávají skrze Kristovu lásku a jeho svatého Ducha. Při uzavírání svátostného manželství se spojuje právní úkon s dějinami spásy pro manžele, manželský pár je vzkříšeným Pánem napojován na lásku Nejsvětější Trojice. Manželé dostávají dar Ducha svatého, který jim pomůže vytrvat ve svornosti a poskytne jim účinnou pomoc při plnění povinností i v těžkostech.¹⁶⁹

Seznámení s obsahem manželského slibu a liturgického slavení manželství je nedílnou součástí bezprostřední přípravy na manželství. Znalost a pochopení svatebních obřadů, modliteb a čtení napomáhá tomu, že slavení přinese náležitý užitek¹⁷⁰ a svatební obřad nebude pouhou ceremonií nebo výrazem luxusu. Jde o svátostný obřad, kterým církevní společenství vyznává přítomnost vzkříšeného Pána, který manžele spojuje trinitární láskou. Pomoci nupturientům pochopit, že slavnost není pouze právním aktem, ale je okamžikem dějin spásy uskutečňovaným v manželích, pomoci jim zakusit bohatství svatebního obřadu a dosáhnout aktivní účasti skrze všeobecné kněžství všech svatebčanů je důležitým úkolem přípravy. Současně je nupturientům třeba vhodně připomenout základní prvky křesťanské nauky týkající se svátostného manželství a rodiny.

V latinském obřadu si sami ti, kteří vstupují do manželství, vzájemně udělují svátost manželství a právě tuto skutečnost je důležité zdůraznit. Východní ritus vyhrazuje úřad dárce svátosti manželství asistujícímu knězi. Pro platnost uzavření manželství je podle církevního zákona nutná přítomnost kněze nebo jím pověřeného člověka. Manželská smlouva má veřejný a společenský charakter, který je důležitý pro církev i společnost.¹⁷¹ Obvykle se sňatek slaví při mši svaté mimo případ smíšeného manželství, který se řídí speciálními liturgicko-církevně-právními předpisy. Výsledkem dobré přípravy je i to, že obřad uzavření manželství chápou, aktivně se účastní slavení a zakoušejí jeho bohatství všichni zúčastnění. Jedním ze způsobů, jak

¹⁶⁹ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Příprava na svátost manželství*, čl. 72.

¹⁷⁰ Srov. LITURGICKÁ KOMISE ČESKÉ BISKUPSKÉ KONFERENCE. *Svatební obřady*, s. 5.

¹⁷¹ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Příprava na svátost manželství*, čl. 63.

je možné svatebčany zapojovat k aktivnější účasti na slavnosti je využít jednoduché předem připravené výklady, které uvádějí do smyslu liturgických textů a obsahu modliteb. Předsedající celebrant uvádí svatebčany do smyslu manželského spojení a objasňuje snoubencům, rodičům a svědkům strukturu obřadu. Aktivní zapojení přítomných je vhodné zvláště v části, která se dotýká slova Božího, vzájemného manželského souhlasu, žehnání symbolů sňatku, slavnostního požehnání snoubenců, připomínkou snoubenců v eucharistické modlitbě.¹⁷²

Boží slovo má ve svatebním obřadu významné místo a proto je adresováno hlavně snoubencům. Doporučuje se během přípravy pečlivě vybrat vhodný biblický text a přímluvy, připravit vhodné lektory nejlépe z řad svědků, příbuzných nebo přátel, pověřit snoubence k přinášení obětních darů k oltáři při mši svaté. V kázání je možné objasnit „hlubokého tajemství“ svátosti a jejího působení v manželském životě. Při slavení svátostného manželství, při kterém má být zachován sváteční charakter bez okázalosti, je možné přijímání pod obojí způsobou.

Svatební obřad

Křesťanská liturgie je neoddělitelně spjata s životem a liturgické obřady jsou její školou, neboť zpřítomňují události z Ježíšova života, tedy život, který byl celý bohoslužbou a vedou k pochopení, že také život každého křesťana je skutečnou liturgií. Liturgie posvěcuje konkrétní události a životní stavy a dodává správné vzorce chování. Samotná struktura svatebního obřadu není složitá, existuje forma "ve mši" nebo "beze mše". V obou případech se slaví obvyklým způsobem bohoslužba slova a vlastní svatební obřad je vložen mezi homilii a přímluvy. Nejdůležitější částí je pronášení manželského slibu, kterým se vyjadřuje vzájemný souhlas. Předchází mu otázky kněze a kladné odpovědi ženicha a nevěsty, a následuje potvrzení manželství knězem, žehnání a odevzdání prstenů, kterými se manželství zpečetuje. Svatební obřad má tyto části:

1. *Otázky.* Otázky připravují ženicha a nevěstu na úkon vzájemného manželského souhlasu. Oddávající se jich nejprve ptá na jejich svobodný stav, zjišťuje

¹⁷² Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR*, čl. 65-66.

upřímnost a definitivnost jejich rozhodnutí a ochotu přijmout a křesťansky vychovat děti. Na tyto otázky oba odpovídají prostým "ano".

2. *Vzájemný souhlas*, kterým manželství vzniká pronáší ženich a po něm nevěsta, oba slib recitují z paměti nebo ho po částech opakují po oddávajícím. Z pastoračních důvodů je možné mimořádně vyjádřit manželský souhlas jinou formou, vždy však po předchozím dotazování, ve kterém je zahrnuto i samotné znění manželského slibu tak, že snoubenci odpovídají "ano".
3. *Svátost manželství si udělují samotní snoubenci*, oddávající jeho uzavření úředně potvrzuje jako kvalifikovaný svědek a to těmito slovy: "Před Bohem, před církví, před tímto shromážděním potvrzuji, že jste řádně uzavřeli manželství". Zpravidla následuje položení ruky nebo štóly na spojené ruce manželů a pronesení slov: "Co spojil Bůh, ať člověk nerozlučuje."
4. *Žehnání a odevzdání prstenu* jako znamení věrnosti tvoří závěrečnou část svatebního obřadu

Je-li svatební obřad součástí mše svaté, pokračuje po přímlovách liturgie bohoslužbou oběti. V případě, že je svatba slavena mimo mši svatou následuje zakončení, jehož součástí je přímlovná modlitba a požehnání nebo modlitba Páně s doxologií a závěrečným požehnáním.¹⁷³ Při uzavírání manželství se mimo nutné případy dodržují svatební obřady předepsané v církvi schválených liturgických knihách.¹⁷⁴

Právní náležitosti sňatku - kanonická forma uzavření manželství

K uzavření platného manželství je třeba, aby právně způsobilé osoby vyjádřily předepsanou formou náležitý souhlas. Z hlediska sekulárního práva k tomu přistupuje podmínka uzavřít manželství před pověřeným orgánem církve na místě církvi k tomu určeném.¹⁷⁵ Církevní sňatek je určen především dvěma katolickým nupturientům. Platnost jimi uzavřeného manželství je vázána na kanonickou formu a to i v případě uzavírání smíšeného manželství. Typickým případem zanedbání kanonické formy je uzavření pouze občanského sňatku katolickým nupturientem. Výjimku tvoří pouze případ, kdy uzavírají sňatek katolický a pravoslavný nupturient, v případě, že uzavíra-

¹⁷³ Srov. KOHUT. *Obsah manželského slibu, průběh svatebního obřadu.*

¹⁷⁴ Srov. CIC, kán. 1119.

¹⁷⁵ Srov. Zákon č. 94/1963 Sb., §4a.

jí manželství za přítomnosti duchovního a současně zachovávají ostatní právem dané náležitosti včetně povolení místního ordináře potřebného k dovolenosti sňatku.¹⁷⁶

Z vážných důvodů je možné od kanonické formy dispenzovat a to buď formálním úkonem je-li jeden nebo oba nupturienti v nebezpečí smrti nebo vstupuje-li katolický nupturient do smíšeného manželství nebo uzavírá manželství s nepokřtěným nupturientem.¹⁷⁷ V ostatních případech dispenzuje od kanonické formy jedině Apoštolský stolec. O udělení dispenze se žádá písemně a uvádějí se závažné důvody, které brání zachování kanonické formy. V každém případě je k platnosti manželství závazná veřejná forma uzavření sňatku při zachování pravidla jediného církevního obřadu při sňatku s pokřtěným a vyloučení aktivní účasti duchovního pověřeného jinou náboženskou společností jde-li o sňatek s nepokřtěným nupturientem.¹⁷⁸

Svědci, asistující a místo uzavření sňatku

Řádnou formou se manželství uzavírá za přítomnosti dvou způsobilých svědků a oprávněného oddávajícího. V případě, že se při uzavírání manželství nedbá na formu, případně je uzavíráno za přítomnosti nezpůsobilých svědků nebo asistujících je manželství neplatné. Kodex kanonického práva připouští některé výjimky z výše uvedeného pravidla.¹⁷⁹ Dalším důvodem neplatnosti může být nedodržení počtu dvou svědků nebo jejich nezpůsobilost chápat, vnímat a následně dosvědčit konání svatebního obřadu. Svědek zajišťuje prokazatelnost uzavření manželství, a proto by měl vidět a slyšet.¹⁸⁰ Církevní ani sekulární právo neklade na svědka žádné formální nároky, v praxi se doporučuje, aby byli svědci zletilí.¹⁸¹ Oba nupturienti případně jejich zástupci musí být svatebního obřadu osobně přítomni a slovy nebo nemohou-li mluvit, rovnocennými znameními musí vyjádřit svůj manželský souhlas.¹⁸²

Oddávajícím je osoba přítomná uzavírání manželství, která od nupturientů vyžaduje projevení souhlasu a přijímá je jménem církve.¹⁸³ Tím se aktivně podílí

¹⁷⁶ Srov. CIC, kán. 1127.

¹⁷⁷ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 140 -143.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž s. 144 -147.

¹⁷⁹ Srov. CIC, kán. 1108.

¹⁸⁰ Srov. BOTEK, ORLITA. *Manželské právo v přehledu*, s. 14.

¹⁸¹ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 130 – 131.

¹⁸² Srov. CIC, kán. 1104.

¹⁸³ Srov. tamtéž, kán. 1108.

na uzavírání manželství a zajišťuje církevnost sňatku. Kanonické právo přesně definuje, kdo může uzavírání církevního sňatku asistovat. Zpravidla je to klerik, ve výjimečných případech je možné zmocnit k oddávání i laiky, ale pouze na základě dovolení Apoštolského stolce, o které žádá diecézní biskup na základě kladného vyjádření biskupské konference pouze při nedostatku kněží a jáhnů.¹⁸⁴ Protože nedostatky na straně oddávajícího mohou způsobit neplatnost manželství, je třeba je vyloučit. Oddávající, ať duchovní nebo laik musí mít k oddávání patřičnou jurisdikci a pověření a musí oddávat v jejich mezích a nepřekračovat své kompetence.¹⁸⁵

Místo k tomu určené.

Církevní sňatek je farním úkonem příslušné farnosti. Příslušnost farnosti se určuje dle domicilu, kvazidomicilu, případně alespoň jednoměsíčního pobytu katolického nupturienta. Manželství uzavřené v jiné než příslušné farnosti je platné, ale nedovolené. K dovolenosti je potřeba vyžádat souhlas faráře nebo místního ordináře.¹⁸⁶ Místem, kde se v příslušné farnosti slaví církevní sňatek je zpravidla farní kostel, na jiném posvátném místě je možné slavit s dovolením faráře případně ordináře, ke slavení na jiném než posvátném místě je třeba dovolení ordináře. Katolík s nepokřtěným mohou uzavřít sňatek v kostele nebo na jiném vhodném místě.¹⁸⁷

Vedle řádné formy uzavírání manželství existuje ještě forma mimořádná a tajná. Mimořádným způsobem je možné uzavřít manželství, pokud se nupturient nachází v nebezpečí smrti nebo není-li možné obrátit se na oddávajícího vůbec nebo to možné je pouze se závažnou nesnází a existuje rozumný předpoklad, že se situace ani po měsíci nezmění. V těchto případech lze uzavřít církevní manželství pouze před dvěma svědky a následně uzavření sňatku oznámit farářovi nebo místnímu ordináři. Takto vzniklé církevní manželství je platné, ale nemá občanskoprávní důsledky.¹⁸⁸

- Církev doplňuje výkonnou moc řízení v případě, že existuje obecný omyl nebo důvodná pochybnost co do práva nebo skutku, včetně případu, uzavření manžel-

¹⁸⁴ Srov. tamtéž, kán. 1112.

¹⁸⁵ Srov. NĚMEC. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 152.

¹⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 135.

¹⁸⁷ Srov. *CIC*, kán. 1118.

¹⁸⁸ Srov. *CIC*, kán. 1116; Zákon č. 94/1963 Sb., §4.

ství za asistence kněze nebo jáhna trvale pověřeného k oddávání na určitém území dle kán. 1111/1.

- V případě existence vážné obtíže, která brání dodržení kanonické formy při uzavírání smíšeného manželství, je možné uplatnit výjimku dle kán. 1127 § 2-3. V tomto případě a za předpokladu, že bude dodržena jiná veřejná forma oddavek, může být udělen dispens od kanonické formy. Dispens uděluje ordinář katolické strany po dohodě s ordinářem místa oddavek podle norem stanovených příslušnou biskupskou konferencí. Na druhé straně platí v případě uzavírání smíšeného manželství zákaz zdvojení obřadu.

Tajné uzavření manželství

Kanonické právo umožňuje v případě hrozícího pohoršení uzavřít manželství tajně. V tomto případě je pod závazkem mlčenlivosti tajné i předsňatkové řízení. Záznam o uzavření manželství se ukládá v tajném archivu, kanonickou formu uzavírání manželství je však nutné dodržet. Důvod hrozícího pohoršení posuzuje a dovození k tajnému uzavření manželství dává místní ordinář.

Zplatnění neplatně uzavřeného manželství.

Prostým zplatněním tj. konvalidací je možné zplatnit manželství, které bylo uzavřeno bez ohledu na zneplatňující překážku v případě, že překážka pominula nebo byla dispenzována a současně obnovila manželský souhlas alespoň strana, která si byla překážky vědoma a to i v případě, že obě strany při uzavírání manželství souhlas daly a neodvolaly.¹⁸⁹ Pokud se týká formy zplatnění v případě veřejné překážky je nutné obnovení souhlasu obou stran kanonickou formou.¹⁹⁰ Jestliže se překážka nedá dokázat, stačí soukromé a tajné obnovení souhlasu strany, která si je. Bez obnovení souhlasu může být zplatněno neplatné manželství příslušným představeným existuje-li alespoň pravděpodobnost vůle k zachování manželství. Dispenzuje existující překážku, nedodržení kanonické formy a působí kanonicky zpětně až k počátku manželství. Zplatnění v základu není možné, chybí-li souhlas jedné nebo obou stran.

¹⁸⁹ Srov. *CIC*, kán. 1156.

¹⁹⁰ Srov. *tamtéž*, kán. 1158.

Uzavření nového sňatku.

Ačkoli je stabilita a celoživotní trvání každého manželství významnou prioritou církve, existuje-li možnost posílení víry katolické strany uzavřením nového manželství, upřednostňuje církev víru před formálním trváním ztroskotaného nesvátoštného manželství a umožňuje křesťanské straně uzavření nového svazku a to ve dvou případech označovaných jako privilegia podle jmen apoštolů Petra a Pavla. *Privilegium Paulinum*. Pavlovské privilegium “ve prospěch víry” se týká přirozeného manželství, uzavřeného mezi dvěma nepokřtěnými v případě, že jedna odešla po té, co druhá strana přijala křest. Právní úprava vychází z l. listu apoštola Pavla Korint’anům (7,12-15). K tomu, aby bylo pokřtěnému umožněno uzavřít nové platné církevní manželství, je nutné, aby nepokřtěná strana negativně odpověděla na úřední dotaz, zda nechce přijmout křest nebo alespoň pokojně spolužit s pokřtěnou stranou “bez urážení Stvořitele”. Nový sňatek je možné uzavřít pouze s katolíkem. V praxi se k novému sňatku vyžaduje ordinářem konstatované “dovolení k využití pavlovského privilegia”. Dalším privilegiem ve prospěch víry je *privilegium Petrinum*. Papež je nositelem nejvyšší moci v katolické církvi a nástupcem apoštola Petra a může na žádost jednoho z manželů ze závažných důvodů rozvázat každé nesvátoštné manželství. K zániku původního manželství dochází na základě udělení této milosti papeže. Právní úprava vychází z instrukce kongregace pro nauku víry z roku 1973, v níž jsou stanoveny podmínky a postup při rozvázání manželství ve prospěch víry. Milost je možné udělit, je-li manželství úplně a nevratně rozvráceno, manželský život není možné obnovit a ztroskotání manželství nezavinil žadatel ani ten, s nímž má být nové manželství uzavřeno.¹⁹¹

Záznamy o vzniku manželství

O uzavření církevního sňatku se pořizují církevní záznamy v příslušných farnostech a na příslušném matričním úřadě státu. Ve farnosti místa sňatku se pořizuje záznam o uzavření manželství do knihy sezdaných¹⁹² a ve farnostech křtu novomanželů se zaznamenávají údaje o datu, místu uzavření církevního sňatku a osobě druhého manžela do poznámky v knize pokřtěných, v případě, že byl křest udělen v jiné farnosti, je třeba zaslat oznámení o uzavření sňatku do místa křtu pro zápis poznámky

¹⁹¹ HRDINA. *Manželství v současném českém i kanonickém právu.*

¹⁹² Srov. *CIC*, kán. 1121.

do křestní matriky, se zpětnou informací o provedení zápisu.¹⁹³ Farář farnosti, v níž proběhlo uzavření sňatku je povinen zajistit doručení podepsaného a správným razítkem opatřeného státního protokolu o uzavření sňatku¹⁹⁴ ve lhůtě tří pracovních dnů na příslušný matriční úřad. Protokol obsahuje osobní údaje snoubenců, svědků a rodičů prokázané platnými doklady totožnosti. Dále místo a jméno oddávajícího. Důležitou součástí je dohoda nupturientů o užívání příjmení v souladu s těmito možnostmi sekulárního práva.¹⁹⁵

1. Oba manželé včetně všech dětí mohou užívat příjmení otce.
2. Oba manželé včetně všech dětí mohou užívat příjmení matky.
3. Oba manželé si ponechají dosavadní příjmení a na jménech dětí se dohodnou.
4. Zvolí si společné příjmení a pouze jeden bude za tímto jménem užívat ještě své původní jednoslovné příjmení.

Farnost vydává novomanželům potvrzení o změně údajů zapisovaných do občanského průkazu a současně znehodnotí občanský průkaz občana České republiky ustřížením rožku. Podstatná je povinnost ve stanovené lhůtě doručit oznámení o vydání potvrzení na příslušný úřad. Uvádí se dosavadní jméno a příjmení, číslo občanského průkazu, vyznačí se změna stavu, důvod a případná změna příjmení spolu s datem účinnosti změny. Potvrzení o změně údajů zapisovaných do občanského průkazu je číslovaný doklad, který na požádání úřad oddávajícímu vydá.

¹⁹³ Srov. tamtéž, kán. 1122.

¹⁹⁴ Viz příloha č. 3 – Protokol o uzavření manželství.

¹⁹⁵ Srov. *Zákon č. 94/1963 Sb.*, §8.

4. Konkrétní možnosti zapojení osob do přípravy na manželství

Profesionální příprava na manželství hraje významnou úlohu v prevenci před situacemi, které dnes i u pokřtěných vedou k rozvodům. Proto je nutné využívat ve všech fázích přípravy přispění odborníků a vychovávat k lásce, přijetí odpovědnosti v manželství a pochopení významu manželství pro celou církev a společnost.¹⁹⁶ Z věroučného hlediska je třeba zvláště v období bližší a bezprostřední přípravy na manželství seznámit mladé lidi s biblickými základy manželství, s učením o manželství podle koncilních dokumentů a přiblížit jim apoštolskou adhortaci o úkolech křesťanské rodiny v současném světě z 22. listopadu 1981 *Familiaris consortio*. Dále je třeba věnovat se zásadám výchovy dětí a mládeže, výkladu manželské slibu a obřadu udílení svátosti manželství. Důležitou úlohu mají katecheze o svátostnosti manželství v souvislosti se svátostmi smíření a eucharistie.¹⁹⁷ Na přípravě na manželství se podílí řada osob od rodičů, farářů či administrátorů farností, přes pastorační rady, farní vikáře, jáhny, pastorační asistenty až po katechety, pastorační a pedagogické pracovníky volnočasových center církevních škol a všech, kteří s mládeží pracují včetně řeholních rodin, církevních hnutí, angažovaných rodin a zainteresované odborné veřejnosti.¹⁹⁸ Podíl účasti jednotlivých osob se mění v závislosti na etapě přípravy.

Fakt že málokterý pár vstupující do manželství byl od dětství ideálně formován by neměl vést k malomyslnosti snoubenců, ale naopak k přijetí odpovědnosti za výchovu jejich budoucích dětí i k hlubšímu pochopení a soucitu s chybami a nedokonalostí svojí i manželského partnera, nesení vírou a nadějí, že je v Boží moci tvořit z nás nového člověka, jak o tom mluví Písmo: „Kdo je v Kristu, je nové stvoření. Co je staré, pominulo, hle, je tu nové!“¹⁹⁹ Nejvzácnějším darem Boha je bezpodmínečná láska k nám lidem, touto láskou se můžeme vzájemně obdarovávat v rodinách. Je skutečností, že k tomu, abychom si vážili a měli rádi sami sebe, potřebujeme zažít zkušenost bezpodmínečného láskyplného přijetí nás samých našimi nejbližšími.²⁰⁰

¹⁹⁶ Srov. DOLISTA. *Naděje vložená do manželství*, s. 169.

¹⁹⁷ Srov. tamtéž, s. 170.

¹⁹⁸ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR*, čl. 1.3 -1.4.

¹⁹⁹ 2 Kor. 5:17.

²⁰⁰ Srov. PREKOPOVÁ. *Škola lásky v rodině*.

Člověk, který je milován, se odváží jít vlastní cestou Božího povolání a opačně ten, který si láskou jistý není, ale teprve ji hledá, není schopen poskytnout oporu druhému.²⁰¹ Velmi časté špatné osobní zkušenosti se vztahy v manželství, rozpojení pojmů lásky a manželství, známost chápaná jako příjemná přítomnost, která nesouvisí s hledáním partnera pro budoucnost, vztahy podložené výlučně zamilovaností a romantickou láskou včetně podceňování nároků na budoucí manželství, vytváří celospolečenskou potřebu přípravy na celoživotní partnerství muže a ženy v manželství. V současné době jsou však nabízeny přípravy na manželství pouze pro ty, kteří se chystají uzavřít církevní sňatek a to v rámci církve mimo rámec školské soustavy. Přitom právě podporou vzdělávání v partnerských vztazích lze změnit vnímání tak, že nezvládnuté nároky kladené na člověka v manželství nebudou jednostranně vnímány jako nedostatky druhého partnera, ale stanou se výzvou k prohloubení vlastních dovedností potřebných v manželství, čímž by se zachovala vzájemná důvěra a motivovanost k celoživotnímu udržení vztahu.²⁰²

4.1 Posvátní služebníci

Odpovědnost za oblast přípravy na manželství nesou diecézní biskupové, kteří mají ve spolupráci s formovanými laiky podporovat různé formy pastorační rodin.²⁰³ Prakticky naplňují službu církve manželům a rodinám zejména kněží, kteří působí v oblasti mravní, liturgické, osobní i společenské,²⁰⁴ poskytují rodinám oporu a pomáhají jim vidět konkrétní životy ve světle evangelia. Pastorační rodin, která má být zahrnuta v pastoračním plánu každé farnosti musí odpovídat vzdělání a schopnosti duchovních, kteří mají být od počátku jejich formace vzdělávání a uvádění do konkrétních úkolů z této oblasti.²⁰⁵ Už samotná liturgie je katechezí,²⁰⁶ neboť je místem zprostředkování víry, kde jsou využívány zejména symboly k vyjádření Božího tajemství a slavení potřebného ke skutečně hlubokému pochopení předmětu slavení. Kněz je služebníkem Kristova tajemství a eucharistie je vrcholem a pramenem křesťanského života, jejímž celebrantem může být pouze platně vysvěcený kněz,²⁰⁷ proto

²⁰¹ RUPNIK. *Adam a jeho žebro*, s. 58-61.

²⁰² Srov. OUJEZDSKÁ. *Podpora státu při výchově k úspěšnému manželství*.

²⁰³ Srov. *FC*, čl. 70.

²⁰⁴ Srov. *tamtéž*, čl. 73.

²⁰⁵ Srov. *tamtéž*, čl. 70.

²⁰⁶ Srov. *SC*, čl. 10.

²⁰⁷ Srov. *CIC*, kán. 900.

je kněz v oblasti svátostí nenahraditelný. V ostatních činnostech může a má spolupracovat s laiky. Pohlížíme-li na přípravu na manželství jako na dlouhodobý proces,²⁰⁸ můžeme již křest malého dítěte považovat za součást etapy vzdálené přípravy na manželství. Příprava na tuto svátost je současně příležitostí k prohloubení víry rodičů, kteří jsou za křesťanskou výchovu svých dětí primárně odpovědní.²⁰⁹ Děti mohou být platně pokřtěny pouze v případě, že existuje opodstatněná naděje, že budou vychovány v katolickém náboženství.²¹⁰ Za náležitou přípravu rodičů na udělení křtu dítěte odpovídá farář, který má zajistit jak jejich řádné poučení, tak i společné modlitby.²¹¹ Farář současně odpovídá za pastorační programy ve farnosti.²¹² Pastorační konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* zavazuje kněze podílet se na vytváření výborných rodin.²¹³

- povinností vzdělanosti ve věcech manželství,
- pastorační podporou povolání manželů, jejich posilováním v obtížích, upevnováním v lásce.

Prakticky je tento úkol uskutečňován během vzdálené přípravy tím, že se duchovní podílejí na duchovní a katechetické výuce dětí, jejich rodičů a všech vychovatelů.²¹⁴ Ve farnostech vedou například biblické hodiny, organizují a vedou přípravy na udělování svátostí, duchovně doprovázejí rodiny. Vytvářejí ve svých farnostech prostor pro vznik a působení rozmanitých společenství a farních aktivit a spolupracují s laiky. Ve fázi nejbližší přípravy na manželství vedou osobně rozhovory se snoubenci, pomáhají jim při prohlubování jejich života víry s důrazem kladeným na svátostný život.²¹⁵ Toto období je důležitou etapou evangelizace snoubenců a jejich rodin.²¹⁶ Vzhledem k věku většiny snoubenců, mohou duchovní zpravidla uplatňovat většinu principů pastorace mládeže, které vycházejí z přikázání lásky, podle něhož se máme navzájem milovat tak, jak nás miluje Ježíš. Farář vede celé předsňatkové řízení včetně zjišťování překážek bránících sňatku a podávání žádostí o jejich dispenzování. Při-

²⁰⁸ Srov. *FC*, čl. 66.

²⁰⁹ Srov. *tamtéž*, kán. 1136.

²¹⁰ Srov. *CIC*, kán. 868/2.

²¹¹ Srov. *tamtéž*, kán. 851 §2.

²¹² Srov. *tamtéž*, čl. 4.5.

²¹³ Srov. *GS*, čl. 52.

²¹⁴ Srov. *FC*, čl. 66.

²¹⁵ Srov. *CIC*, kán. 1063.

²¹⁶ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Příprava na svátost manželství*, čl. 32.

pravuje praktické záležitosti potřebné k zajištění svatebního obřadu, uvádí snoubence do jeho pochopení a jako oddávající přijímá manžele jménem církve, čímž zajišťuje církevnost sňatku.²¹⁷ Po uzavření manželství provede zápis do církevních matrik²¹⁸ a zajistí odevzdání všech listin pro zajištění občansko-právních důsledků.

Duchovní vycházejí z perspektivy svatosti pro každého, která má prvořadou důležitost a využívají hlavní prostředky pastorační svatosti, kterými jsou:

- modlitba, hluboké prožívání neděle a svátosti smíření,
- spolupráce s Boží milostí,
- evangelizace – zvěstování o setkání s živým Kristem.

Významnou pomocí knězi působícímu ve farnosti při práci s rodiči a mládeží může být spolupráce s příslušnými centry pro mládež nebo s centry pro rodiny, o kterých by měl být v zájmu svém i lidí, s nimiž se ve své službě setkává dobře informován. V olomoucké diecézi působí Arcidiecézní centrum mládeže v Olomouci, které koordinuje pastorační činnost mladých. V rámci diecéze zajišťuje formaci vedoucích mládeže, organizuje arcidiecézní setkání mládeže s biskupy, spolupracuje se Sekcí pro mládež České biskupské konference při přípravě celonárodních setkání mládeže a při zajišťování účasti mládeže na světových setkáních. Arcidiecézní centrum života mládeže Přístav v Rajnochovicích²¹⁹ je zařízení otevřené mladým lidem, kteří se chtějí sdílet se svými vrstevníky. Po celý rok zde mohou vedoucí společenství mladých v jednotlivých farnostech pořádat kurzy, farní společenství se zde mohou zúčastňovat duchovních obnov, společných víkendů nebo jiných tematických akcí. V centru působí kněz. V Rajnochovicích se nachází také středisko Archa, v němž o prázdninách probíhají dětské tábory a během roku je využívají skupiny mladých, pro společné sdílení.²²⁰

Česká biskupská konference založila v roce 1996 Národní centrum pro rodinu, které společně s její Radou pro rodinu připravuje vzdělávací programy pro laiky, kteří se na přípravě mladých lidí na manželství a jiných formách pastorační rodin podílejí.

²¹⁷Srov. *CIC*, kán. 1108 §2.

²¹⁸Srov. *CIC*, kán. 1121, 1122.

²¹⁹V roce 1993 ustanovil arcibiskup Jan Graubner.

²²⁰Srov. Centrum mládeže olomoucké arcidiecéze [online]. Dostupné z WWW: <<http://ado.cz/mladez/>>.

Úkolem centra je podpora zdravé, fungující rodiny, sledování a vytváření klimatu přátelského rodině ve společnosti, podpora a iniciace prorodinných aktivit, s využitím zahraničních zkušeností z oblasti rodinné politiky.¹¹ Jednotlivá centra pro rodinu jsou sdružena do Asociace center pro rodinu, které jsou podporovány i státními dotačními tituly. Tímto způsobem se propojuje aktivita biskupů s konkrétními iniciativami laiků v oblasti přípravy na manželství a pomoci rodinám.

Konkrétním výrazem služby církve mladým a péče biskupů o mládež a její doprovázení je ustanovení Sekce pro mládež ČBK, jejímž úkolem je vytvářet prostor pro maximální zapojení mladých lidí, kteří jsou v jejím rámci zváni i jmenováni svým biskupem k uplatnění v nově chápané roli v církvi. Sekce tvoří základní nástroj církve pro pastorační mládeže, které přináší podněty a návrhy biskupům a jimi schválenou základní linii zpětně přijímá a uskutečňuje.

4.2 Laici

Na vzdálené přípravě na manželství se podílejí rodiče dítěte, katechizující osoby a osoby, které se rozličnými způsoby podílejí na rozvoji kladných vlastností dětí ve volnočasových aktivitách. Významnou pastorační úlohu plní farnosti, v nichž má být věnována pozornost otázkám vzdálenější přípravy.²²¹

4.2.1 Rodina a příbuzní

Protože vzdálená příprava na manželství se uskutečňuje již v dětství v rodině, mají být prvními a hlavními vychovateli dětí jejich rodiče, uvědomující si právo vychovávat své děti podle svého mravního a náboženského přesvědčení v souladu s kulturní tradicí rodiny a povolání rozvíjet dobro a důstojnost svých dětí. Ke splnění tohoto úkolu náleží rodičům taková pomoc a podpora společnosti, aby mohli uplatnit také své právo na svobodnou volbu školy nebo jiných vzdělávacích zařízení. Je tedy nutné k této otázce přistupovat s vědomím, že hlavní formou katecheze musí být katecheze dospělých²²² v tomto případě zejména rodičů dětí, neboť základy pro spokojený život

²²¹ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR*, čl. 3.1.

²²² Srov. ALBERICH - DŘÍMAL. *Katechetika*, s. 198.

v manželství se opravdu pokládají v časném dětství.²²³ Rodiče musí vzít v úvahu fakt, že dnešní společnost dětem nenabízí jednoznačné a kladné hodnotové směrnice, pravda o člověku je zatemňována a sexualita banalizována, kulturou jsou dětem vnucovány často nevhodné informace o sexu i pokřiveně individualisticky chápaná svoboda. Tato skutečnost klade na rodiče hlavní díl odpovědnosti za vzdálenou přípravu na manželství, protože právě součástí jejich výchovného úkolu je vychovat děti tak, aby byly v budoucnosti schopny odpovědně přijmout případné Boží povolání k manželství. V tomto úkolu je rodičům velkou pomocí, zakládají-li svoji důvěru na vědomí, že poselství církve je v naprostém souladu s nejskrytějšími tužbami lidského srdce. Pokud se rodiče o pravdivosti tohoto tvrzení neustále přesvědčují,²²⁴ mohou se důvěrou opírat o učení církve, které jim ukazuje ideál, k jehož žití je chce Bůh uschopnit silou svatého Ducha.²²⁵ Tuto důvěru je však nutné posilovat zejména pravidelným přijímáním svátostí, společnou modlitbou a vzděláváním se v otázkách týkajících se manželství a výchovy. V rodině se budují i základy pro odpovědné rodičovství a zralost pro manželství. Vlastní zkušenost z původní rodiny je významným činitelem, který se podílí na přístupu k manželství a rodičovství v dospělosti. Pozitivními faktory jsou vstřícná rodinná atmosféra, milující rodiče, řád, jistota a bezpečí poskytované rodiči, respektování individuality dítěte a jeho možností, zájem o dítě, pozitivní vzory rodičů.²²⁶ Zvláštní pozornost mají rodiče věnovat výchově k lásce a ke správnému chápání a prožívání vlastní sexuality. Při přípravě dětí na život v dospělosti mají rodiče klást zvláštní důraz na výchovu k pravému významu sexuality.²²⁷ V těchto věcech je však třeba rodiče vzdělávat. Nejdůležitějším úkolem v každé katechezi dospělých je vždy na prvním místě prohloubení jejich víry.²²⁸ Přitom je třeba vycházet z toho, že dospělý přistupuje k učení i v oblasti víry z hlediska jeho užitečnosti pro řešení bezprostředního nebo všeobecného úkolu a nevycházet z naivní představy, že jedinou motivací k účasti na katechezi bude pro dospělého jeho příslušnost k církvi.²²⁹ Základní formou vzdálené přípravy na manželství je tedy život dětí v rodinném společenství, které je založeno na bezpodmínečné lásce a přijetí všech členů rodiny, kde se dítě současně stává svědkem modlitby a žité víry svých rodičů.

²²³ Srov. *Příprava na svátost manželství*, čl. 22.

²²⁴ RUPNIK. *Adam a jeho žebro*, s. 58-61.

²²⁵ Srov. 2. Korintským, 3:6.

²²⁶ Srov. SMAHEL. *Výchova k odpovědnému rodičovství*.

²²⁷ PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Lidská sexualita: pravda a význam*, čl. 1.

²²⁸ Srov. OPATRŇÝ. *Katecheze dospělých*.

²²⁹ Srov. DRÍMAL. *Dospělý člověk jako adresát a účastník katecheze: význam poznatků psychologie vývoje pro katechetickou práci s dospělými*.

V dnešní době musí rodiče učit děti i důstojnému slavení svátků a rozlišování mezi všedními a svátečními dny a tím pomáhat jim zachovat výrazný motivující prvek jejich života.²³⁰

Postupná sexuální výchova dětí

Pohlavní stránka člověka úzce souvisí s jeho mravními hodnotami, žijeme ve společnosti, která nechápe podstatu pravého darování se osob v manželství ani zodpovědnost lásky ve službě rodičovství včetně opravdové velikosti plození a výchovy,²³¹ proto musí rodiče věnovat zvláštní pozornost sexuální výchově svých dětí, s důrazem na výchovu k čistotě,²³² která vychovává ducha, vnímavost a emocionalitu a pomáhat dětem pěstovat ctnosti úcty, altruismu a služby. V období bližší přípravy je třeba vést mladé lidi k hlubšímu chápání otázek pohlavního života a odpovědného rodičovství, včetně potřebných lékařsko-biologických znalostí.²³³ V souladu s učením církve má být hlavním dějištěm přípravy na manželství rodina, protože nejlepší přípravou je výchova k pravé lásce. Rodina má být domem víry a modlitby.²³⁴ V rodině děti pochopí, že křesťanské manželství se vždy pojí s uváženým rozhodnutím a vzájemným závazkem a nemůže být výsledkem konvencí nebo pouhé sexuální přitažlivosti.²³⁵ Sexuální výchova musí být pojata jako výchova ke zralosti, odpovědnosti, sebeovládání, jejíž součástí je předávání zkušeností s navazováním vztahů, nalezení vhodného partnera tak, aby děti nechápaly sexualitu jako cíl sám o sobě, ale jako prostředek k vytvoření dobré rodiny. Rodiče však odpovídají i za výchovu poskytovanou jejich dětem mimo domov a nesmí proto tolerovat žádnou nemravnou a nevhodnou výchovu. Současně musí dbát na to, aby děti užívaly moudře a umírněně hromadných sdělovacích prostředků a chránit děti před jejich nápor. Sexualita je dobro, které je třeba chránit rozumem osvěceny vírou.²³⁶ V této souvislosti se musí dbát zejména na výchovu k sebeovládání, které je nezbytnou podmínkou pro sebedarování. Vždy je nutné respektovat intimitu dítěte a tak ho učit respektovat intimitu druhých. Rodiče mají v dětech pěstovat smysl pro dar, protože sexualita souvisí s darováním sama sebe v manželství, kde je tělesné spojení vyjádřením komplementarity manželů a je-

²³⁰ Srov. OPATRŇÝ, *Manželství - Spiritualita manželského života*.

²³¹ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Lidská sexualita: pravda a význam*, čl. 6.

²³² Srov. *FC*, čl. 71.

²³³ Srov. *tamtéž*, čl. 66.

²³⁴ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Lidská sexualita: pravda a význam*, čl. 56-62.

²³⁵ Srov. *tamtéž*, čl. 27.

²³⁶ Srov. *tamtéž*, čl. 53-55.

jich tělesná intimita je znamením a zárukou duchovního společenství.²³⁷ Důležitou součástí takto pojaté sexuální výchovy je výchova dětí k čistotě, která osvobozuje lásku od egoismu a agresivity. Sebeovládání je i školou lidské svobody, a děti být vedeny k pochopení, že schopnost poručit vášním vede k pokoji, odpovědnosti k sobě i ke druhým a uschopňuje k omítání hříšných myšlenek, slov i skutků. Dítě se má učit naslouchat druhým a respektovat odlišnost druhého.²³⁸

Rodiče učí hlavně vlastním příkladem života v manželské čistotě spojené s věrností a úctou k druhému partnerovi, vydávají před svými dětmi svědectví o lásce otevřeného života, v níž se stávají Božími spolupracovníky při darování života nové lidské osobě. Čistota je prostředkem k zajištění stability budoucího manželství dětí. Život v čistotě a výchova k ní je dobrou přípravou na odpovědné rodičovství a uschopňuje k vytváření stabilní a svorné rodiny v budoucnosti. S čistotou je spojena vzájemná úcta muže a ženy, vcítění se do druhého, něžnost, snášenlivost, velkodušnost a duch oběti, trvalá práce na rozvoji vztahu a získávání si lásky druhého, vzájemná péče, trpělivost a láska. Mají-li rodiče skutečnou úctu k životu i k tajemství plození, dítě pochopí, že rodina je součástí povolání k manželství a plození není možné svévolně oddělovat od spojení. Rodiče naučí děti rozlišovat mezi nižší a vyšší láskou, aby děti pochopily, že sobectví žádostivé lásky je v tom, že nemiluje druhého pro něho samého, ale vidí v něm předmět sloužící k uspokojení své vlastní žádostivosti a že skutečným dobrem je náročná krása skutečné lásky vyzařující na druhé. Vyšší láska je přátelská, obětující se, velkomyslná, touží po dobru druhého, protože uznává, že druhý si zaslouží být milován, vytváří společenství mezi lidmi a je darováním sebe druhému. Úkolem rodičů je vést děti k tomu, aby chápaly lidskou sexualitu jako veliký Boží dar a dobro, jehož vnitřním cílem je láska, na které je založeno manželství, v němž se jeden druhému daruje a že takto pojatá sexualita se stává obohacující silou, která rozvíjí a sytí civilizaci lásky. Je nutné dovést k pochopení, že tam, kde sexualitě chybí smysl pro dar a vědomí jeho důležitosti nahrazuje civilizaci lásky a osob civilizace věcí. Osoby jsou užívány pouze pro vlastní požitky bez lásky stejně jako věci, žena se stává předmětem a děti překážkou. To je opak lásky, v níž je život darem, který bude

²³⁷ Srov. tamtéž, čl. 14.

²³⁸ Srov. tamtéž, čl. 17.

dál darován skrze sexualitu žitou v manželství v její celistvosti bez jakéhokoli oddělování od sebedarující lásky.²³⁹

Rodina, v níž jsou rodiče k dětem citliví, tráví s nimi čas, povídají si, pomáhají jim vyrovnat se s tužbami i obavami je nejlepším místem pro postupnou sexuální výchovu. Aby bylo dosaženo jejího cíle, je třeba respektovat určité zásady. Rodiče musí každé ze svých dětí vychovávat individuálně jako jedinečnou a neopakovatelnou osobu. Vždy musí počkat na dobu, která je pro dítě nejvhodnější a pak s dítětem promluvit jasně, srozumitelně a s citem. V ideálním případě vede rozhovor rodič stejného pohlaví jakého je dítě. Ve výkladu má být vždy zahrnutý i mravní rozměr a duchovní kontext s důrazem kladeným na pozitivní hodnotu pro dítě dosažitelné a radost přinářející čistoty.²⁴⁰ Všichni musí respektovat vývojové fáze dítěte. K sexuální výchově v době nevinnosti patří ochrana dítěte před obtěžováním a narušováním zbytečnými informacemi o sexualitě. Rodiče pomáhají dítěti využít tento čas k tomu, aby se naučilo, že přirozeným rozdílem mezi pohlavími odpovídají i rozdíly v rodinných úkolech mužů a žen.²⁴¹ V pubertě, kdy začíná dospívání, dítě objevuje sebe sama, své nitro a plánuje svoji budoucnost, je pro děti důležité rodičovské vedení a vysvětlování v důvěrném a přátelském vztahu. Matky mají doprovázet tělesný rozvoj svých dcer a pomáhat jim radostně přijímat probouzející se ženství, hovořit s nimi o plodných a neplodných obdobích, naučit je pozorně sledovat změny s tím související na jejich vlastním těle. Chlapcům zase otcové pomáhají chápat tělesné pochody a vývoj vlastního těla v perspektivě k manželství, rodiny a otcovství. Rodiče mají v této fázi děti vést k pochopení krásy mateřství, úchvatnosti plození a hloubky života v čistotě, tím jim pomohou čelit hédonistické a antikoncepční mentalitě, která nás obklopuje.²⁴² V dospívání rodiče dítě doprovázejí při hledání jeho osobního povolání, přitom prohlubují vědomí všeobecného povolání ke svatosti a faktu, že manželství je jedním z povolání, ke kterému Bůh volá člověka. V tomto věku je zvláště důležité osobní svědectví rodičů, modlitba, život ze svátostí a pomoc rodičů při překonávání zmatků.²⁴³ Rodiče musí děti varovat před důsledky neuspořádaného užívání sexu, kterými je oslabení rodiny a smyslu pro lásku mezi mužem a ženou a v konečném důsledku

²³⁹ Srov. tamtéž, čl. 32.

²⁴⁰ Srov. tamtéž, čl. 65-73.

²⁴¹ Srov. tamtéž, čl. 80.

²⁴² Srov. tamtéž, čl. 92.

²⁴³ Srov. tamtéž, čl. 102.

vulgárně chápaná sexualita pohrdající počatým životem.²⁴⁴ V této fázi je třeba v dětech pěstovat smysl pro krásu, ušlechtilost, pravdivost a přátelství. Sexuální výchova dětí pokračuje i po dosažení jejich dospělosti, zvláště udržováním otevřeného dialogu, podporou smyslu pro odpovědnost, radou i vlastním příkladem. Přitom je třeba dbát na udržení a zintenzivnění vztahu k církvi. V době zasnoubení rodiče pomohou definovat podmínky vážného svazku a podporují věrnost svých dětí.²⁴⁵ Nejlepší přípravou na manželství je výchova k pravé lásce, s vědomím toho, že každý člověk má v Božím plánu své poslání, že se život naplňuje sebedarováním a že život v manželství je jednou z jeho forem.²⁴⁶ Svědčí-li rodiče o úctě k životu a k tajemství plození, děti snáze pochopí mravní závažnost oddělování spojivé a plodivé stránky sexuality i jeho těžké důsledky.

Spiritualita a vzdělávání rodičů

Křesťanská spiritualita klade na manžele vysoké nároky, kterým však mnohá manželství neodpovídají. Krize manželského života souvisí s neschopností člověka otevřít se Bohu, z níž přímo vyplývá uzavřenost vůči člověku i manželskému partnerovi. Přitom je to právě Bůh, který může v člověku tvořivě působit a uschopnit ho pro přijetí druhého a otevřenost druhému.²⁴⁷ Manželskou spiritualitu je třeba chápat jako formu duchovního života, která nabízí řešení k překonání této krize manželství nebo rodiny.²⁴⁸ Je třeba vždy vycházet z toho, že manželství je Božím darem a úkolem manželů je uskutečňovat evangelijní hodnoty vlastním životem. Základními podmínkami je naslouchání Božímu slovu, přijetí požadavků a nauky o manželství, která ho chápe jako Bohem chtěné dobro sloužící ke spáse lidí a světa a jako způsob následování Ježíše Krista životem zasvěceným lásce. Důležitou roli hraje výchova k dialogu, neboť manželství je společenstvím, v němž se s Boží pomocí uskutečňují pravé hodnoty jako jednota, věrnost, odevzdání se druhému a duchovní plodnost, které je třeba nepřetržitě rozvíjet.²⁴⁹ Konkrétními formami duchovního rozvoje rodičů je tedy pravidelné přistupování ke svátostem, společná modlitba rodičů, duchovní obnovy, manželské setkání, aktivní zapojení se do farního společenství a v neposlední řadě

²⁴⁴ Srov. tamtéž, čl. 105.

²⁴⁵ Srov. tamtéž, čl. 110.

²⁴⁶ Srov. tamtéž, čl. 34.

²⁴⁷ Srov. DOLISTA. *Naděje vložená do manželství*, s. 182.

²⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 180.

²⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 183.

rozumné vzdělávání se v zájmu svém i svých dětí. Rozum i svobodná vůle jsou dary spojené s odpovědností za vlastní rozvoj a spásu. Rodiče mohou svým dětem v rozvoji pomáhat.²⁵⁰ V dnešní době je možné volit různé způsoby, podle situace a možností rodičů. Dostupná je literatura, zvukové i audiovizuální záznamy přednášek, tematických duchovních obnov, často dostupných přímo z webových stránek,²⁵¹ vysílání křesťanských televizí a rozhlasu. Na trhu jsou dostupné knihy křesťanských nakladatelství (Portál, Karmelitánské nakladatelství, Paulínky), v mnohých farnostech fungují farní knihovny, kde je možné knihy zapůjčit. Centra pro rodinu nabízejí přednášky a kurzy pro rodinu. Centrum pro rodinu v Olomouci pořádalo v roce 2010 mezinárodní konferenci o rodině, zvukové záznamy jsou veřejnosti dostupné na webových stránkách centra, nově pořádá také kurz Předávání víry v rodině.²⁵² Vydávány jsou i časopisy orientované na rodinu a rodinný život, které se věnují problematice výchovy dětí, vztahů mezi manžely, duchovního života rodin. Tato periodika přinášejí aktuální informace o různých akcích a aktivitách na podporu rodinného života. Například Centrum pro rodinu v Olomouci vydává časopis Rodinný život, který vychází pětkrát ročně.²⁵³ Nabídky a možnosti se v jednotlivých farnostech i centrech liší, ale neustále se rozvíjejí. Zde je příklad tematických kurzů nabízených děkanátním centrem pro rodinu Ráj v Pavlovicích v okrese Přerov v roce 2010:²⁵⁴

➤ *MANŽELSKÉ VEČERY* jsou oblíbeným kurzem zaměřeným na rozvoj vzájemných vztahů manželů ve stávajících manželstvích, který je rozdělen do osmi večerů. Manželským párům je zajištěno soukromí v příjemném prostředí, zahajuje se večerí, následuje promítaná přednáška na dané téma, na kterou navazuje rozhovor manželů v soukromí. Témata jednotlivých večerů jsou tato:

- Vybudovat pevné základy,
- Umění komunikace,
- Řešení konfliktů,
- Síla odpuštění,

²⁵⁰ PAVEL VI. *Populorum progressio - encyklika o rozvoji národů*, čl. 15.

²⁵¹ Například webové stránky televize Mis a televize NOE dostupné z WWW: <<http://www.tv-mis.cz/>>; <<http://www.tvnoe.cz/>>.

²⁵² Srov. Centrum pro rodinný život v Olomouci. Dostupné z WWW: <<http://www.rodinnyzivot.eu>>.

²⁵³ Srov. tamtéž.

²⁵⁴ Srov. Centrum pro rodinu Ráj, o.s. Pavlovice u Přerova. Dostupné z WWW: <<http://www.raj-pavlovice.cz/o-nas>>.

- Rodiče a rodiče partnera,
- Manželská sexualita,
- Lásky v akci,
- Slavnostní závěrečný večer.

- *MATEŘSTVÍ JAKO ŽIVOTNÍ ŠANCE*. Kurz určený pro křesťansky orientované maminky zaměřený na jejich duchovní a osobnostní růst s ohledem na předávání víry a budoucí profesní uplatnění, kurz byl bezplatný se zajištěným hlídáním dětí.
- *KURZ EFEKTIVNÍHO RODIČOVSTVÍ* seznamuje rodiče s alternativními možnostmi přístupu k rodičovství se zaměřením na praktický nácvik rodičovských dovedností potřebných k osvojení stylu výchovy, jehož cílem jsou spolupracující, ochotné, zdravě sebevědomé a vstřícné děti. Kurz rodičům a posílení jejich sebevědomí a schopnosti být vůči dětem pevní, jednoznační a přitom laskaví. Kurz tvoří osm dvouhodinových prakticky zaměřených setkání.

4.2.2 Farnost a jednotlivá společenství

Každá farnost má rozvíjet pastorační činnost, jejíž nedílnou součástí je pastorační péče rodin.²⁵⁵ Pomoc snoubencům s přípravou na manželství je jedním z úkolů farnosti mladým lidem, kteří do ní přirozeně náleží a potřebují vyrůstat v komunitě církve. Farnost může mladým lidem pomoci s jejich životní formací, vytvářením prostoru pro setkávání, vhodným zapojováním do života farnosti například aktivní pomocí při práci s dětmi, v rodinách, spoluprací při liturgii nebo vedením ministrantů.²⁵⁶ Mladí lidé mohou být zapojeni ve farních a ekonomických radách nebo mohou pracovat v mediích. Církev je zavázána i vůči těm, kteří již žijí v manželství, jejím úkolem je modlit se za ně, dodávat jim odvalu a udržovat je ve víře a naději tím, že se projevuje jako jejich milosrdná matka. Tyto projevy jsou zvláště důležité v pomoci rozvedeným křesťanům, kteří mají vychovávat v křesťanské víře své děti.²⁵⁷

²⁵⁵ Srov. FC, čl. 70.

²⁵⁶ Srov. GS, čl. 52.

²⁵⁷ Srov. DOLISTA. *Naděje vložená do manželství*, s. 167.

Příprava rodičů na křest malého dítěte bývá první velkou příležitostí k prohloubení víry rodičů dítěte. Přípravu na křest zpravidla vede zkušený kněz. Pokud je tato příprava společná pro více rodičů, jako například ve farnosti Přerov, poskytuje vhodnou příležitost k seznámení se a ke sdílení se v části farního společenství, které spojuje podobná životní zkušenost, které se pak může prohlubovat v dalším životě. Je však stále smutnou skutečností, že nemálo z těch, kteří žádají o křest dítěte, absolvují přípravu a své dítě nechají pokřtít, v dalším životě žijí mimo farní společenství i mimo společenství církve.

V rámci vzdálené přípravy na manželství mají rodiče umožnit dětem sdílet se s ostatními dětmi ve farnosti a zapojovat je do společenství. Nejčastější jsou setkávání maminek s dětmi, dětská schola, setkávání ministrantů, společné poutě rodin, dny pro rodinu, farní odpoledne, společné tvoření, společenství otců, modlitby matek, víkendy pro osamělé rodiče a vše, co přispívá k růstu společenství v lásce. V současné době je na mnoha místech možnost zapojit se do existujících společenství *setkávání maminek s dětmi*. Zdrojem inspirace bývá často Sedmikrásek - metodický materiál zpracovaný P. Jiřím Kaňou pro setkání s dětmi v mateřských školkách, který je velmi oblíbený v mnoha farnostech.²⁵⁸ Cílem tohoto programu je rozvíjet etickou i duchovní stránku dětí od tří do šesti let. Každé setkání bývá složeno ze tří částí, kterými jsou úvodní modlitba, loutkový program, společné tvoření, zpívání a cvičení. Maminky s dětmi se setkávají zpravidla jedenkrát týdně v průběhu celého školního roku a na tvorbě programu se samy podílejí. Společné hraní a modlení má příznivý vliv na další vývoj dětí, které mohou vnímat Boha a duchovní věci ve svém prostředí ve společenství svých vrstevníků. Upevňuje se nejen smysl dětí pro kolektiv, ale celé farní společenství, protože na setkáních vznikají nová přátelství nejen dětí, ale i maminek. Děti se těší na společná liturgická slavení, kterého se účastní spolu se svými rodiči a stávají se svědky víry dospělých i jejich osobní a společné modlitby.

Příprava rodičů na první svaté přijímání dětí probíhá zpravidla v etapě vzdálené přípravy na manželství a představuje další příležitost k prohloubení víry v rodině. V městské farnosti Přerov připravují své děti na přijetí této svátosti z velké části sami rodiče. Pravidelně se setkávají s místním farářem, který je vede a koordinuje, dává

jim podněty pro přípravu dětí v rodině a následně ji s nimi konzultuje. Nedílnou součástí přípravy je účast rodin na pravidelných mších pro děti ve všední den, kde je vždy celé téma určité části přípravy shrnuto knězem, který s dětmi vede dialog. Po skončení mše svaté jsou děti prozkoušeny z obsahu dané etapy přípravy. Setkávání rodičů opět přispívá k jejich společnému sdílení se. Děti se zpravidla setkávají v hodinách náboženství a při slavení liturgie, jejímž vyvrcholením je samotná slavnost prvního svatého přijímání. Pravidelné přijímání svátostí by mělo být pro děti samozřejmé, ale často dochází po přijetí prvního svatého přijímání k přerušení svátostného života i ke vzdálení se od farního společenství, které se obnovuje až s žádostí o přípravu k přijetí svátosti biřmování, nebo manželství. Přitom pravidelné přijímání svátostí, i samo společenství je katechezí, která působí proměnu prohlubováním víry, růstem svobody a lásky, vedením ke zralosti potřebné ke vstupu do manželství. Děti, které nepokračují ve svátostném životě, zpravidla opouštějí i hodiny náboženství, takže vzniká riziko, že i v otázkách znalostí zůstanou na úrovni malých dětí. Vzhledem k tomu, že v našich podmínkách děti poprvé přijímají svátost smíření a eucharistie v devíti letech, je jasné, že odpovědnost za tuto situaci není možné klást na ně. Ke vzniku živého společenství je potřebné dostatečně dlouhou dobu společně prožívat všední život a je smutnou skutečností, že v mnohých farnostech taková živá společenství dosud nevznikla.

Společenství manželů v jednotlivých farnostech nabízejí příležitost k prohloubení víry, setkávání s podobně smýšlejícími lidmi, v nichž je každý zván nejen k účasti na životě společenství, ale i na spoluvytváření programu. Centrum pro rodinu vydává metodické materiály pro společenství, která jsou ke stažení na webových stránkách centra.²⁵⁹ Každoročně jsou měněna témata, která se dělí do devíti částí.

Mladý věřící se má na základě vlastního rozhodnutí účastnit přípravy na *biřmování*. Kodex kanonického práva zavazuje věřícího, aby ve vhodnou dobu přijal svátost biřmování,²⁶⁰ a protože má být tato iniciační svátost přijata před uzavřením sňatku,²⁶¹ tvoří příprava na její přijetí vhodnou součást přípravy na manželství. Kvalita a účinnost přípravy na biřmování se projeví až v době po přijetí svátosti, proto je doba

²⁵⁹ Srov. Centrum pro rodinný život v Olomouci [online]. Olomouc 2011, aktualizováno 2011, [cit. 2011-1-10]. Dostupné z WWW:< <http://www.rodinnyzivot.cz/?q=node/2>>.

²⁶⁰ Srov. *CIC*, kán. 890

²⁶¹ Srov. *tamtéž*, kán. 1065.

přípravy vhodná k prohloubení osobního vztahu ke Kristu a k upevnění správných postojů, během ní současně roste zralost i odpovědnost za vlastní život a současně touha po hlubokém proniknutí do Písma svatého a nauky církve. Dobrou přípravou na přijetí svátosti biřmování je mladý člověk všestranně utvářen a uschopňován k bezpodmínečné důvěře v to, že ho Bůh nese a současně je pro něho typická životní odvaha svobodně utvářet vlastní život, včetně schopnosti vzdát se mnohého pro vyšší cíl. Prohlubuje se schopnost pronikat k jádru věcí, radit druhým, vést upřímný dialog, naslouchat, hledat nejlepší řešení, roste jeho schopnost oběti a lásky.²⁶² Při přípravě se vždy zohledňuje výchozí prostředí mladého člověka, stav jeho víry, znalostí a uvedení do modlitby a do svátostné praxe. Podle reálné situace žadatelů se volí vhodný způsob přípravy konkrétní skupiny, jedná-li se o pokřtěné bez další křesťanské formace, volí se příprava na biřmování obsahově podobná katechumenátu před křtem dospělého. Důležité je, aby byl biřmovanec během přípravy začleňován a aktivně zapojován do odpovídajícího společenství mladých křesťanů a současně byl tímto společenstvím podporován. Mladý člověk, který prošel kvalitní přípravou na biřmování, během které na sobě systematicky pracoval, byl Boží milostí proměňován a uschopňován k darování se druhému v celoživotním manželství.

V rámci farnosti bývá nabízen kurz *Příprava snoubenců na manželství*, během kterého se maximálně pět snoubeneckých párů připravujících se na uzavření manželství třikrát sejde se zkušeným manželským párem, který jim pomáhá s orientací v psychologii vztahu muže a ženy, s osvojením základních komunikačních pravidel. Během setkání se věnují problematice budování zdravého manželství, komunikace a odpuštění, potřebám muže a ženy a sexualitě v manželství.²⁶³

²⁶² Srov. SMAHEL. *Globální a dílčí cíle při přípravě na svátost biřmování*.

²⁶³ Srov. Centrum pro rodinu Ráj, o.s., Pavlovice u Přerova. Dostupné z WWW: <<http://www.raj-pavlovice.cz/kurzy>>.

4.2.3 Kurzy vedené odborníky

Cílem těchto kurzů je vzdělávat a vychovávat ty, kteří se připravují na život v manželství a v rodině. Pomáhají jim osvojit si důležitá témata, ujasnit si volbu partnera a připravit se na úskalí manželského života. Přitom se kombinují skupinová setkání s individuální přípravou. Realizují je zpravidla jednotlivá centra pro rodinu. V nabídce jsou skupinové kurzy osobního rozvoje, které se zaměřují na sebepoznání i možná řešení různých problémů v mezilidských i osobních vztazích, kurzy přirozeného plánování rodičovství, odborníci zajišťují i rozmanité přednášky ve farnostech, jejichž náplní bývá nejčastěji problematika komunikace mezi partnery, v rodině, v mezigeneračních vztazích, sexualita, regulace plodnosti, výchova dětí i výběr partnera. Tyto přednášky se konají se na požádání. Vznikají také nové projekty zaměřující se četbu Bible v rodině, náboženskou výchovu dětí v rodině, programy do škol pro dospívající mládež, vznikají nové společné projekty center pro rodinu a katechetických center určených dospívajícím dětem a mládeži ve farnostech a ve školách, jejichž cílem je obnovit programy tematicky zaměřené na vztahy, dospívání, sexualitu, známost a podobná témata.

Rozvíjejí se psychosociální služby a volnočasové aktivity zaměřené na pomoc rodinám, kam patří rodinné poradny a poradny pro přirozené plánování rodičovství, volnočasové aktivity jako duchovní obnovy pro manželské páry, prázdninové pobyty s duchovním i rekreačním programem pro rodiny s dětmi, které mají rodinám pomáhat rozvíjet jejich poslání, zaměřují se na mezilidské vztahy, výchovu v rodině, komunikaci, život z víry spolu se společnou modlitbou, tematickými besedami a komunikačními večery. Podle cílové skupiny, náplně nebo určení je možné účastnit se rozmanitých víkendových akcí zpravidla buď převážně pro muže nebo pro ženy, pro matky a dcery nebo pro otce a děti. Náplní těchto víkendů bývají například kurzy pletení z proutí, tvořivé víkendy zaměřené na období liturgického roku, školy bubnování, sportovně, turisticky či na jiné dovednosti zaměřené pobyty. Pořádají se týdenní vzdělávací pobyty pro manželské páry, zaměřené na zlepšení vztahu mezi manžely, na nichž přednášejí zkušené manželé a probírají témata jako např. manželský rozhovor, potřeby muže a ženy, krize v manželství, komunikace, pocity a druhy lásky. Po společných přednáškách bývají témata ve skupinkách procvičována pod vedením

zkušených párů. Na těchto pobytech bývá zajištěna mimo stravu i péče a program pro děti.

U mladého člověka s věkem roste podíl jeho vlastní odpovědnosti za přípravu na manželství. Mladí lidé navazují přátelství a partnerské vztahy, mohou se společně zúčastňovat akcí určených pro mládež, včetně kurzů připravujících snoubence na manželství. Mnoho mladých lidí si pod přípravou na manželství stále představuje buď konkrétní kurz přípravy na manželství, nebo individuální přípravu vedenou knězem ve farnosti. Jako příklad formy přípravy na manželství je možné uvést přípravu upřímných věřících i praktikujících katolických novomanželů, kteří žijí ve společenství s církví. Každý ze snoubenců byl z jiné městské farnosti nedaleko Olomouce, oba vysokoškolsky vzdělaní, ve věku kolem třiceti let, kteří se spolu poprvé setkali na duchovních cvičeních před několika lety a od roku 2010 spolu žijí ve svátostném manželství. U tohoto páru je patrné, že oba manželé přistupují k otázkám manželství velmi odpovědně, a stejně tak přistupovali i ke své přípravě na manželství. I oni si s pojmem příprava na manželství spojují přípravu bezprostřední. V rámci společné přípravy na manželství se rozhodli zúčastnit se kurzu „příprava snoubenců na manželství, pořádaný Centrem pro rodinný život v Olomouci, které se věnuje aktivitám zaměřeným na rodiny a rodinný život.“²⁶⁴ Místem setkávání snoubenců byla budova kurie arcibiskupství na Biskupském náměstí v Olomouci. Oba snoubenci tento kurz hodnotí velmi kladně, zvláště oceňují jeho hloubku a tištěnou příručku, s praktickými cvičeními. Mimo účast v kurzu se sami vzdělávali a sledovali dostupnou literaturu z oblasti přípravy na manželství, která je na našem trhu dostupná. Na základě absolvování tohoto kurzu, byli svátostně oddáni na poutním místě mimo jejich domovské farnosti.

V tomto případě sehrávala svoji roli *společná modlitba*, která je podstatná pro společný život v manželství a je třeba se jí učit již před vstupem do manželství, protože prohlubuje vztahovost tím, že člověk jejím prostřednictvím navazuje vztah s Bohem. Modlitba vede k růstu vědomí věrnosti a stálosti, k postupnému objevu a přijetí Božího povolání k lásce v manželství. Takové manželství se stává místem, skrze které proniká láska do světa. Učit se společné modlitbě je možné například tak-

²⁶⁴ Srov. Centrum pro rodinný život v Olomouci [online]. Olomouc 2005, aktualizováno 2011---, [cit 2011-1-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.rodinnyzivot.cz/?q=node/5>>.

to: začít společným opakováním krátkých modliteb spontánních, střelných nebo biblických, postupně přejít ke společné modlitbě s církví. Společná liturgie pomáhá přijmout objektivní skutečnost života druhého a tím se osvobodit od fantazijní představy. V pokročilém stádiu se modlitba stává součástí vlastního života, která člověka uschopňuje vidět jinak hloubku smyslu životních událostí, která vede ke zralosti.

Pro páry připravující se na manželství je důležitá *svátost smíření*, která významně ovlivňuje růst manželství. V odpuštění hříchů zakoušíme Boha a svátost smíření nás přivádí ke skutečnosti proměnění, pár vstupuje do logiky odpuštění a důvodem proč odpouští druhému, je skutečnost, že i jemu bylo odpuštěno. Láska působí změnu v lidské mentalitě, spaluje egoismus a osvobozuje člověka k otevřenosti. Zamilovaný člověk se snadněji smíruje s temnou realitou, kterou v průběhu vztahu poznává, přijímá ji a je schopen druhého milovat a pomáhat mu. K tomu je třeba párům v době přípravy na manželství pomáhat.²⁶⁵

²⁶⁵ RUPNIK. *Adam a jeho žebro*, s. 58-61.

Závěr

Cílem této práce bylo v souladu s dokumenty církve zdůraznit dlouhodobost a komplexnost přípravy na svátostné manželství, která v podstatě začíná početím dítěte a končí uzavřením jeho manželství v dospělosti. Téma vychází z naléhavé potřeby způsobené změnou situací ve vztahu k manželství v občanské společnosti, z nedostatečné informovanosti většiny rodičů a dnes obecně převažujícího zúženého a individuálně pojímaného chápání přípravy na manželství.

Z tohoto komplexního pohledu je problematika přípravy na manželství příliš široká na to, aby mohla být obsažena v jedné práci, neboť u každého jednotlivce je nutné uplatňovat její všeobecně platné principy individuálně. V zájmu potřebného urychlení rozvoje v oblasti přípravy na manželství se nabízejí tato související témata, která by si zasloužila hlubší pozornost a samostatné zpracování:

- Provedení výzkumu konkrétních způsobů pastoračního působení v oblasti přípravy na manželství v jednotlivých farnostech a jeho širší zpřístupnění jako zdroje inspirace a podnětů v dané problematice a urychlení rozvoje v oblasti pastorační rodin v praxi.
- Zmapování konkrétního vzdělávání a přípravy duchovních pro zvládnání úkolů v oblasti přípravy na manželství od počáteční formace až po pokračovací kurzy, včetně všech možností, které jsou zpřístupněny laikům.
- Zintenzivnění působení v oblasti osvěty a širší informovanost s využitím hromadných sdělovacích prostředků, neboť tematika přípravy na manželství je stále považována za téměř intimní záležitost konkrétního páru těsně před uzavřením sňatku zpravidla odtržené od společenství věřících.

I přes značnou šíři uvedené problematiky může tato diplomová práce přispět k informovanosti a zvýšit motivaci, ze které vyplyne zamyšlení se nad důstojností a pravdivostí Bohem zjeveného obrazu rodiny vyrůstající z celoživotního manželství jednoho muže a jedné ženy a hlubší docenění dokonalosti a krásy Božího povolání do manželství. To může vést k přijetí vlastní odpovědnosti i oprávněnosti požadavků kladených církví na manželství, včetně naléhavosti zachovat kanonickou formu uzavírání manželství, protože dnes chápaný civilní sňatek od počátku otevřený rozvodu

je v rozporu s životním stylem katolíka a jeho povoláním do manželství. Pochopení potřeby a významu dlouhodobosti a komplexnosti přípravy na manželství povede také k přijetí odpovědnosti za takto pojímanou přípravu na manželství vlastních dětí.

K dozrání svobody přijmout povolání k manželství je potřebná dlouhodobá příprava, čas a nepřetržitá pomoc a svědectví lásky spojené s věrností, odpouštěním, modlitbou všech, kdo se na přípravě na manželství již od jeho početí podílejí.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Prameny celocírkevní

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. Přel. Ekumenické komise pro Starý a Nový zákon 1985. 11. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2005. 1290 s. ISBN 80-85810-37-9.

Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (18.10.1990). Roma: Typis Polyglottis Vaticanis, 1990. XXXIV + 381 s. ISBN 88-209-1719-X.

Codex iuris canonici = Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překl. do češtiny. Přel. Miroslav Zedníček. ZVON, 1994. 812 s. ISBN 80-7113-082-6.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE - PLENÁRNÍ SNĚM. *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě - Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR. Praha – Kostelní Vydří: Česká biskupská konference a Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-162-9.*

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Přel. prac. skupina pod ved. Oto Mádra. 2. vyd. v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s. Přel. z.: Sacrosanctum Concilium Vaticanum II: Constitutiones, Decreta, Declarationes, Romae 1966. ISBN. 80-7192-467-9.

JAN PAVEL II, *Christifideles laici: posynodní apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988. 2. vyd. Praha: ZVON, 1996. 129 s. ISBN 80-7113-162-8.*

JAN PAVEL II. *Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě z 22. listopadu 1981 Familiaris consortio. Praha: ZVON, 1992. 101s. ISBN 80-7113-161-X.*

Katechismus katolické církve. Přel. Josef Koláček. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793 s. Přel. z: Catéchisme de l'Eglise catholique. ISBN 80-7192-473-3.

PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Lidská sexualita: pravda a význam, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. 74 s. ISBN 80-7192-495-4.*

PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Příprava na svátost manželství. Přel. z.: Preparazione al sacramento del matrimonio (13. 5. 1996). Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001. 32 s. ISBN neuvedeno.*

PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001. 47 s. ISBN neuvedeno.

PAVEL VI. *Populorum progressio - encyklika o rozvoji národů z 26. března 1967*. Praha: Zvon, 1996. 28 s. ISBN 80-7113-154-7.

Prameny církevní partikulární

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR*. Praha: Česká biskupská konference, 2010. 20s. ISBN neuvedeno.

NÁRODNÍ CENTRUM PRO RODINU. *Předávání víry v rodině*. Brno 2006. ISBN neuvedeno.

SEKRETARIÁT ČESKÉ BISKUPSKÉ KONFERENCE. *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Praha: 2001. ISBN neuvedeno.

Prameny českého sekulárního práva

Zákon Národního shromáždění č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů ze 4. 12. 1963 in Sbírka zákonů Republiky Československé č. 53/1963, s. 339 ve znění pozdějších předpisů.

Liturgické texty

LITURGICKÁ KOMISE ČESKÉ BISKUPSKÉ KONFERENCE. *Svatební obřady*. 2. vyd. Přel. z: *Ordo celebrandi matrimonium*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří: 2007. 135 s. ISBN 978-80-7192-987-1.

Literatura

ALBERICH, Emilio – DŘÍMAL, Ludvík. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008. 216 str. ISBN 978-80-7367-382-6.

DOLISTA, Josef. *Naděje vložená do manželství*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994. 222 s. ISBN neuvedeno.

KAŠNÝ, Jiří. *Manželství očima kanonického práva in Teologické texty, ročník 12, č. 5/2001*.

MEYNARD, André - Marie. *Duchovní život*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004. 334 s. ISBN 80-7266-180-9.

NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha - Kostelní Vydří: Krystal, OP a Karmelitánské nakladatelství, 2006. 215 s. ISBN 80-7195-065-3.

RUPNIK, MARKO IVAN. *Adam a jeho žebro*. Refugium Velehrad - Roma, Olomouc 2004. 77 s. ISBN 80-86715-20-5.

Zdroje z internetu

BOTEK, Libor -ORLITA, Karel. *Manželské právo v přehledu pro pastorační potřeby brněnské diecéze a katechetický kurz* [online]. Brno 2008, aktualizováno 2009, [cit 2010-12-13]. Dostupné z WWW: <http://www.biskupstvi.cz/cirkevnisoud/files/dokumenty/Manzelske_pravo.pdf>.

Centrum mládeže olomoucké arcidiecéze [online]. Olomouc 2010, aktualizováno 2011-11-02 [cit. 2011-14-02]. Dostupné z WWW: <www.ado.cz/mladez>.

DŘÍMAL, Ludvík. *Dospělý člověk jako adresát a účastník katecheze: význam poznatků psychologie vývoje pro katechetickou práci s dospělými* [online]. Detva 2006, aktualizováno 2010, [cit. 2011-1-21]. Dostupné z WWW: <<http://katechet.cirkev.cz/res/data/083/009176.pdf>>.

HRDINA, Antonín Ignác. *Manželství v současném českém i kanonickém právu*. Revue církevního práva, č. 16 -2/00, s 91-104 [online]. Praha: 2000, aktualizováno - nedatováno, [cit. 2010-11-24]. Dostupné z WWW: <<http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/16-hrdin.htm>>.

KOHUT, Vojtěch. *Obsah manželského slibu, průběh svatebního obřadu* [online]. Praha: 2010, aktualizováno - nedatováno [cit. 2010-12-13]. Dostupné z WWW: <<http://cpr.apha.cz/kohut/>>.

OPATRŇÝ, Aleš. *Manželství - Spiritualita manželského života* [online]. Praha: nedatováno, aktualizace 2011, [cit. 2011-1-12]. Dostupné z WWW: <http://www.vira.cz/knihovna/index3.php?sel_kap=35&sel_kniha=15&sel_kniha_nazev=Man%9Eelstv%ED&sel_kniha_autor=P.%20Ing.%20Ale%9A%20Opatrn%FD>.

OUJEZDSKÁ, Marie. *Podpora státu při výchově k úspěšnému manželství – přednáška na konferenci "Manželství, rodina a stát ve 21. století"* [online]. Praha, 2008, aktualizováno 2010 [cit 2011-1-24]. Dostupné z WWW: <http://www.rodiny.cz/07/?pg=texty_prednasky>.

- PALLA, Jiří. *Manželský souhlas v současném kanonickém právu* in Společnost pro církevní právo. REVUE 13, 2/99 [online]. Praha: 1999. Poslední aktualizace 2010-9-20, [cit. 2010-12-7]. Dostupné z WWW: <<http://spcp.prf.cuni.cz/13/palman.htm>>.
- PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ. *Direktář k provádění ekumenických principů a norem z 25. 3. 1993* [online]. Praha: 1995. Poslední aktualizace 2010-4-28, [cit. 2011-1-7]. Dostupné z WWW: <<http://www.cirkev.cz/cirkev-ve-svete/dokumenty/cervena-rada/?page=2>>.
- SMAHEL, Rudolf. *Výchova k odpovědnému rodičovství - přednáška z 15. května 2004* [online]. Olomouc: 2004, aktualizováno 2007-7-31, [cit. 2011-1-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare/>>.
- SMAHEL, Rudolf. *Globální a dílčí cíle při přípravě na svátost biřmování, in: Kurs pro kněze v rámci přípravy na Velké jubileum roku 2000* [online]. Praha: 1998 aktualizováno 2004-3-13, [cit. 2011-10-1]. Dostupné z WWW: <www.ftyn.wz.cz/showpage.php?name=birmovani>.
- OPATRŇÝ, Aleš. *Katecheze dospělých* [online]. Brno: 2003, aktualizováno 2004-3-13, [cit. 2011-10-1]. Dostupné z WWW: <<http://www.biskupstvi.cz/pastorace/aktualita.php?aktualita=39>>.
- PIUS XI. *Casti connubii – encyklika o křesťanském manželství* [online]. Olomouc: 1935, aktualizováno 2010-12-31, [cit. 2011-1-7]. Dostupné z WWW: <http://www.katopedia.cz/index.php?title=Casti_connubii>.
- Portál veřejné správy České republiky. *Postup při uzavírání manželství – formou církevního sňatku* [online]. Praha: 2003-2010, aktualizováno 2010-5-20, [cit. 2010-12-7]. Dostupné z WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/696/_s.155/708?POSTUP_ID=587&PRVEK_ID=606>.
- PREKOPOVÁ, Jiřina. *Škola lásky v rodině - Rukověť ke kurzům* [online]. Brno: 2010, aktualizováno 2010 [cit. 2011-30-1-2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.prekopova-nadacnifond.cz/dokumenty/skola-lasky-v-rodine-skripta.pdf>>.
- SOBOLÍK, Jiří. *Několik zdvořilých poznámek k blížícímu se registrovanému partnerství* [online]. Praha: 2001, aktualizováno 2010-11-11, [cit. 2010-11-26]. Dostupné z WWW: <<http://ktf.cuni.cz/~skoblik/komentare/rpartner.htm>>.
- Tiskové středisko ČBK. *Shrnutí 81. plenárního zasedání ČBK* [online]. Praha: 2010, aktualizováno 2010-7-3, [cit. 2010-11-10]. Dostupné z WWW: <<http://tisk.cirkev.cz/z-domova/shrnuti-81-plenarniho-zasedani-cbk.>>

ZEMAN, Josef. *Manželství a rodina z pohledu katolické církve - Přednáška na studijním dnu Ekumenické rady církví Praha 19. 10. 2006* [online]. Praha: 2006, [cit 2010-10-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.rodiny.cz/07/?IdPage=17>>.

Seznam použitých zkratk

Dokumenty II. vatikánského koncilu

1. AA Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*
2. GS Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*
3. SC Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*

Ostatní zkratky

4. CCEO *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*
5. CIC Kodex kanonického práva
6. FC Posynodální adhortace *Familiaris consorcio*
7. KKC Katechismus katolické církve
8. WWW World Wide Web

Seznam příloh

1. Dotazník k uzavření manželství
2. Žádost o vydání osvědčení o tom, že snoubenci splnili všechny požadavky zákona o uzavření platného manželství před orgánem církve
3. Protokol o uzavření manželství
4. Zápis k žádosti o církevní sňatek